

Tehnika uspješnog ulaganja na financijskim tržištima predstavljena na primjeru kladionice

Pejkanović, Tanja

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The Polytechnic of Rijeka / Veleučilište u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:125:600462>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Rijeka Digital Repository - DR PolyRi](#)

VELEUČILIŠTE U RIJECI

Tanja Pejkanović

**TEHNIKA USPJEŠNOG ULAGANJA NA FINANCIJSKIM
TRŽIŠTIMA PREDSTAVLJENA NA PRIMJERU
KLADIONICE**
(Specijalistički završni rad)

Rijeka, 2020.

VELEUČILIŠTE U RIJECI

Poslovni odjel

Specijalistički diplomski stručni studij Poduzetništvo

TEHNIKA USPJEŠNOG ULAGANJA NA FINANCIJSKIM TRŽIŠTIMA PREDSTAVLJENA NA PRIMJERU KLADIONICE

(Specijalistički završni rad)

MENTOR

Dr. sc. Denis Buterin, viši predavač

STUDENTICA

Tanja Pejkanović

MBS: 2423000126/18

Rijeka, srpanj 2020.

VELEUČILIŠTE U RIJECI

Poslovni odjel

Rijeka, 3.04.2020.

**ZADATAK
za specijalistički završni rad**

Pristupnici Tanji Pejkanović

MBS: 2423000126/18

**Studentici specijalističkog studija Poduzetništvo izdaje se zadatak završni rad –
tema specijalističkog završnog rada pod nazivom:**

**Tehnika uspješnog ulaganja na financijskim tržištima
predstavljena na primjeru kladionice**

Sadržaj zadatka:

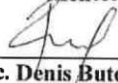
Analizirati bitne karakteristike financijskih tržišta s posebnim osvrtom na njegove glavne segmente, uključujući i suvremene značajke poput tržišta kriptovaluta. Istražiti značajke financijskog tržišta u Republici Hrvatskoj. Znanstvenim metodama provesti anketu o poslovanju na financijskim tržištima te znanstveno utemeljeno protumačiti dobivene rezultati i dati preporuke. Rezultate istraživanja sustavno prikazati u zaključku.

Rad obraditi sukladno odredbama Pravilnika o završnom radu Veleučilišta u Rijeci.

Zadano: 3.4.2020.

Predati do: 15.09.2020.

Mentor:

Dr.sc. Denis Buterin

Pročelnica odjela:

Mr.sc. Anita Stilin

Zadatak primila dana: 3.4.2020.

Tanja Pejkanović

Dostavlja se:

- mentoru
- pristupnici

IZJAVA

Izjavljujem da sam specijalistički završni rad pod naslovom „Tehnika uspješnog ulaganja na financijskim tržištima predstavljena na primjeru kladionice“ izradila samostalno pod nadzorom i uz stručnu pomoć mentora Dr.sc. Denisa Buterina.

Ime i prezime

Tanja Pejkarović
(potpis studenta)

SAŽETAK

Razviti tehniku i strategiju uspješnog ulaganja zasigurno je težnja svakog ulagača. Posebice se mogu istaknuti ulagači na financijskim tržištima, budući da svrha trgovanja nije doći do opipljivih ili fizičkih proizvoda i usluga koji se koriste ili konzumiraju neposredno nakon kupnje, već je to način trgovanja u kojem se novac neprestano kreće. Kako bi ulagači na financijskim tržištima bili uspješni, trebaju dobro istražiti i upoznati tržište te razviti tehniku i strategiju ulaganja. Ovim radom su na jednostavan i jasan način pojašnjeni osnovni pojmovi financijskog tržišta i financijskih instrumenata. Kroz rad je korišteno nekoliko metoda istraživanja i to deskriptivna metoda, empirijska, induktivna i deduktivna metoda te metode analize, sinteze i klasifikacije. Istraživanje anketnim upitnikom potvrdilo je da šira javnost, u većini, nije upoznata s definicijom financijskih tržišta, poslovanjem te načinom i područjima ulaganja, čime je prihvaćena druga hipoteza ovog rada. Također, temeljem dobivenih rezultata kroz analizu tehnike ulaganja i testiranja iste na primjeru kladionice, prihvaćena je i potvrđena glavna hipoteza rada. Preuzimanje velikih rizika nije nužno za uspješno ulaganje na financijskim tržištima, već je moguće izraditi model strategija kojima se mogu znatno smanjiti rizici te uz minimalne rizike ostvarivati dobit.

Ključne riječi: tehnika, uspješno ulaganje, financijsko tržište, kladionica

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ZNANSTVENI I STRUČNI TEMELJ	4
2.1. <i>Teorijske odrednice</i>	5
2.1.1. <i>Forex tržište</i>	8
2.1.2. <i>Tržišta kapitala</i>	9
2.1.3. <i>Tržišta derivata</i>	12
2.1.4. <i>Tržište sirovina</i>	13
2.1.5. <i>Tržište novca i kriptovaluta</i>	14
2.1.6. <i>Tržište hipoteka</i>	16
2.1.1. <i>Tržište osiguranja</i>	16
2.2. <i>Važne značajke financijskog tržišta</i>	17
2.3. <i>Trenutno stanje</i>	20
3. PROJEKT	24
3.1. <i>Rezultati provedenog istraživanja putem ankete</i>	24
3.2. <i>Tehnika i rezultati uspješnog ulaganja na primjeru kladionice</i>	41
4. ZAKLJUČAK	56
LITERATURA	61
POPIS GRAFIKONA	63
POPIS TABLICA	64
POPIS PRILOGA	65

1. UVOD

Financijsko tržište važna je sastavnica nacionalne ekonomije. Moglo bi se reći da ovo tržište ističe karakteristike ekonomije u području poduzetništva, jer uključuje istraživanje tržišta, pokretanje aktivnosti, analizu prilika i prijetnji, snaga i slabosti, snalažljivost i održavanje dobrih odnosa s drugim sudionicima na tržištu, vođenje statističkih podataka o situaciji na tržištu i ostale karakteristike, a posebno se stječe iskustvo preuzimanja poslovnog rizika koji se u poduzetništvu često naglašava. Osim što se na financijskim tržištima može steći financijska korist ili gubitak, odnosno poslovno iskustvo, sudionici ovog tržišta mogu upoznati i testirati vlastitu samokontrolu, spremnost preuzimanja rizika te sposobnost održive kontrole i discipline u situacijama mogućih gubitaka. Poznavanje financijskih tržišta i instrumenata trgovanja te načina kojima se može trgovati, zasigurno doprinosi te je važan čimbenik uspješnosti ulaganja. Znanje potiče, stvara i gradi sposobnost ulaganja te ga pretvara u umijeće trgovanja, a iskustvom se dodatno izgrađuje znanje, usavršavaju tehnike i strategije ulaganja. Bez adekvatnog znanja, gotovo da se ne mogu pojaviti želje i potrebe za bilo kojom vrstom ulaganja, a još manje se može razviti kvalitetna strategija. U svakom segmentu poslovanja ključ uspjeha je poznavanje tržišta, jer se na taj način smanjuje rizik. Bit uspjeha ne leži u oslanjanju na sreću, već na taktiku i strategiju ulaganja. Poznavanje tržišta i razvijena strategija mogu se smatrati posrednicima između deficitarnih i suficitarnih ekonomskih jedinica. Razlozi ulaganja na financijskim tržištima mogu biti štednja, očuvanje vrijednosti novca, dodatni ili primarni izvor prihoda. Možda postoje i drugi razlozi, ali činjenica je da svako ulaganje očekuje povrat uložених sredstava tj. zaradu.

Najpoznatiji instrumenti ulaganja na financijskim tržištima su dionice, obveznice, ulaganja u zlato i trgovanje valutama, ali koliko su ljudi stvarno upoznati sa samom definicijom financijskog tržišta te načinom ulaganja u isto?! Financijska tržišta bilježe razvoj i rast, kako u svijetu tako i u Republici Hrvatskoj. Međutim, financijska tržišta se i dalje mogu smatrati nedovoljno razvijenima, posebice domicilno tržište u smislu upoznavanja javnosti i izvještavanja o financijskim tržištima. Često se i od iskusnih sudionika na tržištu čuje da se vrlo lako mogu izgubiti uložena sredstva, zatim jedni tvrde da preuzimanje velikih rizika nije dobro, dok se drugi vode za izjavom „tko ne riskira, ne profitira“. Zbog toga postoji potreba da se problemi poznavanja ključnih termina tržišta, načini i tehnike ulaganja te preuzimanje rizika

istraže te na odgovarajući način riješe, jer njihovo ne poznavanje ili krivi korak može dovesti do štetnih posljedica za sudionike na tržištu, a time i na razvoj samog financijskog tržišta u Hrvatskoj.

Predmet istraživanja je utvrditi relevantne činjenice financijskog tržišta, poznavanje i zainteresiranost javnosti za financijska tržišta te istražiti tehnike i strategije ulaganja. Na različitim seminarima i predavanjima može se čuti izjava „Tko ne riskira, ne profitira“, međutim, postavlja se pitanje, da li je zaista potrebno preuzimanje velikih rizika da bi se ostvario profit?! Ovim radom nastojat će se potvrditi glavna hipoteza da preuzimanje velikih rizika nije nužno za uspješno ulaganje na financijskim tržištima, već da je moguće izraditi model strategija kojima se mogu znatno smanjiti rizici te uz minimalne rizike ostvarivati dobit. Financijsko tržište je neistraženo područje, posebice u Republici Hrvatskoj. Šira javnost, u većini, nije upoznata s definicijom financijskih tržišta, poslovanjem te načinom i područjima ulaganja što predstavlja drugu hipotezu ovog rada.

Cilj rada je u okviru ekonomskih znanosti istražiti relevantna obilježja i posebnosti financijskih tržišta, istražiti i analizirati zainteresiranost i poznavanje financijskih tržišta u Republici Hrvatskoj, prikazati razvoj tehnike, odnosno strategije ulaganja pomoću koje se mogu smanjiti ili ukloniti rizici, što dovodi do ostvarenja veće i sigurnije dobiti, formulirati rezultate istraživanja i dokazati postavljene hipoteze. Posljednji cilj je ukazati na područja koja bi u budućnosti mogla biti predmetom istraživanja. Svrha ovog rada je na jasan i jednostavan način čitateljima ukazati na važnost poznavanja ključnih pojmova i poslovanja financijskih tržišta, pojasniti instrumente kojima se trguje te upozoriti na važnost vlastitog stava, kontrole te pripreme i razvoja različitih tehnika i strategija prije ulaska na tržište. Da bi se uspješno ostvarili ciljevi i svrha istraživanja neophodno je dati odgovore na pitanja koja uključuju definiciju i vrste financijskih tržišta i instrumenata kojima se trguje, tko su sudionici na financijskom tržištu?, koji čimbenici prilikom trgovanja doprinose uspjehu, odnosno neuspjehu?, koliko su ljudi zainteresirani i upoznati s ulaganjima na financijskim tržištima?, postoji li potpuno sigurna tehnika ulaganja?

Rad je podijeljen na teorijski dio, koji će se oslanjati na stručnu i znanstvenu literaturu, te empirijski dio istraživanja. U istraživanju i formuliranju rezultata koristit će se sljedeće

metode istraživanja: metoda analize i sinteze, induktivna i deduktivna metoda, deskriptivna metoda te metoda klasifikacije. Istraživanje će se provesti korištenjem anketnog upitnika, a ispitanici će biti anketirani putem interneta zbog lakše i brže provedbe upitnika te zbog dolaska do većeg broja ispitanika.

Ovaj specijalistički završni rad može dati određeni doprinos i smjernice čitateljima zainteresiranim za ulaganja na financijskim tržištima, jer će se moći bolje upoznati s definicijom financijskih tržišta, vrstama financijskih tržišta te instrumentima trgovanja. Kroz rad će čitatelji dobiti konkretne savjete i gotove upute koje će moći primijeniti u praksi te na taj način iskušati i uvjeriti se u uspješnost predstavljene tehnike ulaganja. Jednako tako, analizom provedenog istraživanja te dobivenih rezultata nastojat će se prikazati potrebe vezane za ulaganja na financijskom tržištu, što može potaknuti i poslužiti financijskim stručnjacima kao temelj za daljnja istraživanja u ovom području.

Da bi se na što kvalitetniji način prezentiralo financijsko tržište i tehnike ulaganja, rad je podijeljen u četiri poglavlja.

Prvo poglavlje rada je *Uvod*. U uvodu je opisana tematika, definirani su ciljevi i svrha istraživanja, problem i predmet istraživanja, postavljene su hipoteze, navedene su metode korištene u istraživanju, doprinos istraživanja te struktura rada.

Drugi dio rada nosi naslov *Znanstveni i stručni temelj*, jer će se u ovom poglavlju navesti definicije te objasniti glavne karakteristike instrumenata ulaganja, kao i stanje na financijskom tržištu u trenutku izrade ovog rada.

Projekt je naslov trećeg poglavlja ovog rada. U ovom dijelu rada analizirat će se rezultati provedenog istraživanja te će se predstaviti tehnika, odnosno strategija uspješnog ulaganja, a kako sve ne bi ostalo samo na teoriji i pretpostavkama, ideja uspješnog ulaganja testirat će se na primjeru kladionice.

Posljednje i četvrto poglavlje rada je *Zaključak*. U zaključku se navode bitne značajke rada.

2. ZNANSTVENI I STRUČNI TEMELJ

Čovjek je oduvijek težio za boljim položajem, imovinskom sigurnošću te lagodnijem načinu života. Težnja za ostvarivanjem i pribavljanjem sigurnosti, kroz materijalne aspekte, u prirodi je svakog živog bića. Takva prirodna narav usmjerava stil i način života, stvara motivaciju i poticaj za napretkom, rađa različite ideje kojima bi se postigli ciljevi i ostvarili željeni rezultati. Novac je sredstvo za kojim svaka osoba teži kako bi osigurala svoju egzistenciju, budući da je bez novca danas gotovo nemoguće nešto kupiti ili prodati. Kada se egzistencija osigura, tada se najčešće teži za još boljom kvalitetom života te se nastoje pronaći rješenja kojima bi se na brz i jednostavan način riješilo financijsko pitanje pojedinca. Smatra se da ne postoji pošten način kojim bi se „preko noći“ moglo ostvariti cijelo bogatstvo i potpuna promjena financijskog stanja. Međutim, postoje tehnike, strategije i načini pomoću kojih bi se financijsko stanje s vremenom moglo početi pozitivno mijenjati kod svakog pojedinca. U tom smislu može se govoriti o tržištima, jer svaka promjena financijskog stanja prolazi kroz neku vrstu tržišta.

Tržišta bi se mogla definirati kao mjesto na kojem se susreću ponuda i potražnja i zato se može reći da ne postoji obrtaj novca ili bilo koje druge vrijednosti bez tržišta. Želja za bržim i jednostavnijim trgovanjem poticala je i inzistirala na razvoju različitih vrsta tržišta. Kroz povijest, tržišta su mijenjala oblike, sredstva i instrumente trgovanja, širila mogućnosti i područja trgovanja. Međutim, iako se tržišta kroz vrijeme konstantno mijenjaju i teže sve većem napretku, svakom vremenu je zajedničko da je istraživanje i poznavanje tržišta potrebno za uspješno poslovanje. Da bi ponuđač uspješno prodavao svoje proizvode ili usluge, mora znati kakva je potražnja na određenom tržištu, tko su njegovi ciljni kupci, potencijalni kupci i kako privući nezainteresirane. Također, kupac istražuje tržišta kako bi našao kvalitetne proizvode i usluge po pristupačnim cijenama, a koji će sigurno zadovoljiti njegove potrebe i želje. Na tržištu se susreću kupci različitih potreba, želja i motiva pa je konstantno istraživanje i razvijanje tržišta neophodno. Tako su se razvile različite vrste, putovi i instrumenti trgovanja. Danas je najpoznatije i najtraženije sredstvo plaćanja novac. Svaka osoba koja obavlja neku djelatnost ili posao, obavlja je kako bi zaradila novac. Novac se također mijenjao kroz povijest, ali ono što je nepromjenjivo, to je da novac i kroz kratke vremenske razmake gubi na vrijednosti

ukoliko se ne „kreće“. Stoga se pretpostavlja da je iz tih razloga formirano i financijsko tržište na kojem je i fokus ovog rada.

Financijsko tržište može se smatrati specifičnim tržištem, jer ne dolazi do opipljivih ili fizičkih proizvoda i usluga koji se koriste ili konzumiraju neposredno nakon kupnje, već je to način trgovanja u kojem se novac neprestano kreće. Iz tog razloga, vrlo je bitno poznavati pojmove i načine poslovanja te razviti strategije, tehnike i načine ulaganja na tom tržištu. Financijsko tržište je jedan od načina ostvarivanja prihoda, ali ulaskom na financijsko tržište bez istraživanja i poznavanja istog, može dovesti do velikih šteta u financijskom stanju pojedinaca, a time i gospodarstva. Kako bi se to spriječilo, u nastavku će se objasniti ključni pojmovi i instrumenti trgovanja na financijskim tržištima kroz naslove „Teorijske odrednice“ i „Trenutno stanje“. U kasnijim poglavljima predstaviti će se i tehnika uspješnog ulaganja.

2.1. Teorijske odrednice

Jedan od najvažnijih čimbenika uspješnog ulaganja na financijskim tržištima je poznavanje tržišta i instrumenata kojima se trguje te način poslovanja. Stoga će se u nastavku opisati glavni pojmovi i instrumenti trgovanja, kao i definiranje samog financijskog tržišta. Financijsko tržište je tržište bez nazočnosti robe i bez izravnog kontakta kupaca i prodavača. Moglo bi se reći da se radi o mjestu ili prostoru za trgovanje financijskim instrumentima poput dionica, valuta, obveznica ili robe. Tržište može imati fizičku burzu za trgovanje ili može postojati samo u virtualnom prostoru, ali u oba slučaja postoje pravila postupanja kojih se sudionici na tržištu moraju pridržavati. Financijska tržišta pružaju mogućnost kupnje, prodaje, ali i provjeru cijene svoje imovine. Cijene na ovom tržištu konstantno rastu ili padaju. Financijska tržišta značajno se razlikuju prema svojoj veličini, likvidnosti i usvajanju tehnologije. Ali ona dijele zajednička obilježja. Imovina kojom trguju je standardizirana, jedan dolar, jedna dionica određene tvrtke, jedan barel sirove nafte jednak je ostalima. U pravilu postoji vrijeme trgovanja i vremenska razdoblja unutar kojih se dogovori moraju ispuniti. Poravnanje trgovanja vrši samo tržište ili se to provodi prema njegovim pravilima. Tržišta visoke reputacije stoje iza svake trgovine i jamče naknadu svakog gubitka koji pretrpi suprotna strana u slučaju propusta jednog od sudionika.

Na financijskom tržištu se trguje financijskim instrumentima koje je moguće definirati kao imovinu ili imovinski paket kojima se može trgovati. Financijskim instrumentima mogu anonimno trgovati ljudi koji se nikada nisu međusobno upoznali. Obično su identični ostaloj imovini, poput dionica iste tvrtke i imat će standardizirani oblik. Neki financijski instrumenti daju prava, poput prava na prinos u slučaju obveznica, prava glasa vezano uz poslovanje društva u slučaju dionica, a drugi pak ne. Pored konvencionalnih financijskih instrumenata poput dionica, obveznica i instrumenata tržišta novca, postoje izvedenice poput budućnosnica (*futures*) i opcija čija je vrijednost povezana s „temeljnim” instrumentima iz kojih su izvedene, od čega dolazi i naziv. Komercijalni papir i kreditni paketi također su financijski instrumenti. (<https://capital.com/hr/financijski-proizvod-instrument>, 15.04.2020)

Mnogo je ljudi čulo za financijsko tržište, no nekolicina zapravo zna što je financijsko tržište i kako funkcionira. Možda mnogi prate burzu, odnosno financijska tržišta, ali malo je onih koji znaju ulagati. Financijsko tržište može se nazvati mjestom gdje se trguje financijskim instrumentima na lokalnoj ili globalnoj razini. Trgovci, na financijskim tržištima poznatiji pod nazivom *traderi*, kupuju i prodaju instrumente kako bi ostvarili potencijalni profit, međutim moraju obraćati pažnju na rizik uključen u njihovu strategiju. Većina se trgovaca fokusira se na jedno tržište, recimo tržište dionica ili CFD-ova¹, no bitno je imati uvid u širu sliku svih financijskih tržišta zato što mogu međusobno utjecati jedna na druga. Ovim radom će se predstaviti najvažnija financijska tržišta, ali i objasniti njihova globalna uloga. Financijsko tržište je ono tržište na kojem se trguje financijskim instrumentima. Ti instrumenti mogu biti: dionice, valute, obveznice i slično.

Ovo tržište, baš poput svakog drugog, bazirano je na principu ponude i potražnje: ako je dionica tražena, njena cijena raste, jer postoji mnogo kupaca na tržištu. Ako cijena dionice pada, postoji više prodavača nego kupaca. Financijsko tržište dozvoljava poduzećima da se financiraju tako da prodaju udio poduzeća u obliku dionica. S druge strane, financijsko tržište dozvoljava investitorima da ulože u dionice određenog poduzeća kako bi primali dividendu ako je poduzeće isplaćuje.

¹ CFD – tržište ugovora za razliku (*eng. Contracts For Difference*) – je financijski instrument koji omogućava trgovati određenom vrstom imovine (najčešće su to dionice, strane valute, indeksi, zlato i nafta), bez da se postaje vlasnikom te imovine. Zato se takvi proizvodi nazivaju izvedenice ili derivati, jer njihova cijena proizlazi iz cijene nekog drugog instrumenta (temeljne imovine). Predstavljaju složene instrumente i dolaze s visokim rizikom od brzog gubitka novca pa nisu prikladni za male ulagatelje.

Financijska tržišta imaju veliku važnost za ekonomiju te nude šest osnovnih funkcija:

1. Određivanje cijene
2. Likvidnost
3. Efikasnost (troškovi poput troškova transakcije)
4. Tradicionalno posuđivanje i zaduživanje
5. Informacije o protoku sredstava
6. Dijeljenje rizika

(<https://admiralmarkets.com.hr/education/articles/forexbasics/financijsko-trziste>,
13.04.2020.)

Financijske institucije pomažu u održavanju protoka i kretanja sredstava unutar globalnih tržišta i financijskog sustava. Ove institucije uključuju komercijalne banke, investicijske banke, centralne banke, osiguravajuće kuće, brokerske kompanije i institucije poput kreditnih unija. Financijsko tržište daje ljudima mogućnost da ulažu na burzi, s nadom da će zaraditi na porastu cijene financijskog instrumenta u koji su odlučili uložiti. Osim individualnih pojedinaca koji ulažu samostalno, najvažniji igrači na financijskom tržištu su investicijski fondovi, investicijske banke, *hedge* fondovi², državni i mirovinski fondovi.

Na financijskim tržištima mogu se prepoznati dvije vrste sudionika:

- kupci na financijskom tržištu,
- prodavatelji na financijskom tržištu.

Kupci su oni, kao što i sam naziv govori, oni koji kupuju na tržištu. Svaki kupac kupuje financijski instrument u nadi da će ga prodati skuplje od cijene koju je platio. Primjerice, ako je cijena dionice na financijskom tržištu 100 eura, investitor će ju kupiti samo ako misli da će se cijena kretati prema gore. Istovremeno, prodavač je osoba ili entitet koji prodaje financijski instrument, jer vjeruje da će cijena ići prema dolje. Primjerice, ako je cijena dionice na financijskom tržištu 100 eura, ta će osoba prodati dionicu samo ako misli da će se cijena kretati prema dolje, odnosno padati.

² *Hedge* fondovi – (eng. *Hedge* – zaštita, zaštititi se od nečega) predstavljaju aktivno upravljane fondove koji žele ostvariti atraktivan apsolutan prinos

Kao najvažnija financijska tržišta mogu se izdvojiti sljedeća:

- *Forex* ili devizna tržišta – strano tržište valuta (poznat i kao FX)
- Tržišta kapitala – npr. tržišta dionica i obveznica
- Tržišta derivata – npr. tržište ugovora za razliku (*Contracts For Difference* – CFD)
- Tržište sirovina – npr. zlato, srebro ili nafta
- Tržišta novca – npr. kratkoročni dug
- Tržište kriptovaluta – Bitcoin i Altcoinovi (alternativa Bitcoinu, odnosno sve druge kriptovalute koje nisu Bitcoin)
- Tržište hipoteka – dugoročni zajmovi
- Tržište osiguranja

Zbog prirode instrumenata kojima se trguje na određenom tržištu, ona mogu biti dugoročna, kratkoročna ili spoj te dvije vrste. Tržište hipoteka je recimo dugoročno tržište, dok je tržište kratkoročnih zajmova, kao što i samo ime govori, kratkoročno. *Forex*, dionice, CFD-ovi i sirovine mogu se trgovati kratkoročno i dugoročno. Profesionalni *traderi* mogu sami izabrati žele li trgovati ili investirati, što ovisi o njihovom pristupu i stilu trgovanja.

2.1.1. *Forex* tržište

Forex (eng. Foreign Exchange Market, međunarodno tržište deviza) ili devizno tržište je tržište na kojem se trguje valutama, s dolarom kao glavnom svjetskom valutom (Buterin et al, 2015). Devizna tržišta predstavljaju institucionalnu i komunikacijsku mrežu za trgovinu devizama. Pod devizama se podrazumijeva depozitni novac koji glasi na stranu valutu, kratkoročni financijski instrumenti koji su denominirani u stranoj valuti, te u širem smislu i valuta (koja predstavlja efektivni strani novac: novčanice i kovanice). Može se reći da postoji toliko deviznih tržišta koliko postoji i parova valuta (npr. euro-funata, euro-dolar, euro-yen; dolar-funata, dolar-yen, dolar-rubalj itd.). Devizno tržište uključuje sve svjetske financijske centre (London, New York, Hong Kong, Singapur, Tokio, Toronto, Sydney, Zurich, Peking, Frankfurt i drugi). To je zapravo tržište na kojem se odvija 24 satna trgovina (nakon zatvaranja trgovine u jednom od centara nastavlja se trgovina u drugima). Funkcioniranje trgovine u različitim centrima na principu jedinstvenog tržišta odvija se zahvaljujući procesu arbitraže.

Arbitraža predstavlja istovremenu kupovinu i prodaju valuta s ciljem stvaranja profita koja je uvjetovana razlikom u cijenama. Arbitraža može uključiti više od dvije valute.

Kupci odnosno prodavatelji valute su:

1. uvoznici kao kupci, odnosno izvoznici kao prodavatelji,
2. investitori za kupnju imovine denominirane u stranoj valuti,
3. arbitražeri koji istovremeno kupuju i prodaju valutu na različitim tržištima radi profitiranja na razlici deviznih tečajeva,
4. *hedgeri* koji žele zaštititi vrijednost svojih obveza u stranoj valuti kao kupci, a kao prodavatelji zaštićuju vrijednost svoje imovine denominirane u stranoj valuti,
5. spekulanti koji žele profitirati od zarade na rastu vrijednosti valute u ulozi kupca odnosno očekuju zaradu od pada vrijednosti valute kao prodavatelji.

Kupovine i prodaje na deviznom tržištu mogu biti:

- promptne, uz isporuku u roku od dva dana i to po spot, promptnom tečaju
- terminske, uz isporuku na neki budući datum prema unaprijed utvrđenom tečaju – terminskom tečaju i
- *swap* transakcije – prodaja/kupovina deviza uz simultani dogovor o ponovnoj kupovini/ ponovnoj prodaji u budućnosti po swap tečaju (razlika između prodajne cijene i cijene ponovne kupnje).

Spot i terminska devizna tržišta su usko povezana, a spot i terminski tečajevi se simultano određuju. Veza između ovih tečajeva ostvaruje se preko procesa pokrivene arbitraže koji se temelji na činjenici da se kratkoročna ulaganja vode motivom maksimalizacije povrata. (Vidučić, 2008)

2.1.2. Tržišta kapitala

Tržišta kapitala odnose se na tržište dionica i obveznica. Obveznice mogu biti iz javnog ili privatnog sektora. Postoji primarno tržište gdje kompanije i vlade izdaju nove instrumente i sekundarno gdje se trguje već izdanim dionicama i obveznicama.

„Prohaska tržište kapitala definira kao skup odnosa ponude i potražnje za financijskim sredstvima na rok duži od jedne godine. Ono je institucionalno uređeno i određeno zakonodavnom i pravnom regulativom u cilju uspostavljanja efikasnog, sigurnog i likvidnog tržišta.“

(<https://repository.efri.uniri.hr/islandora/object/efri%3A34/datastream/PDF/view>, 02.06.2020)

„Da bi tržište kapitala normalno funkcioniralo, potrebne su sljedeće pretpostavke: državna politika kojom se podupire razvoj tržišta kapitala, zakonska regulativa kojom se uređuje poslovanje na tržištu kapitala, potreba investitora za ulaganjem, potreba gospodarskih subjekata za prikupljanjem kapitala, institucije koje omogućavaju izdavanje i trgovanje vrijednosnim papirima.“ (Klačmer Čalopa, Cingula, 2009.)

„Dionice su vlasnički vrijednosni papiri koji predstavlja pravo vlasništva u određenom dioničkom društvu. Prema pravima koja daju, razlikuju se dva roda dionica: redovne i povlaštene dionice. Redovne dionice daju imateljima pravo glasa na glavnoj skupštini dioničkog društva, pravo na isplatu dijela dobiti (dividendu) i pravo na isplatu vrijednosti ostatka imovine nakon likvidacije društva. Povlaštene dionice daju svojim imateljima neka povlaštena prava, primjerice pravo na dividendu u unaprijed utvrđenom novčanom iznosu. Cijenu dionica određuje ponuda i potražnja, a one se mogu kupiti ili prodati na uređenom tržištu ili izvan njega. Postoje i vlastite, odnosno trezorske dionice. To su dionice koje je steklo dioničko društvo koje ih je izdalo. Vlastite dionice ne nose prava na dividendu i prava glasa i slično, dok god ih društvo drži. Za dioničara je vrlo važno da bude u tijeku svih događanja koja se tiču samog dioničkog društva ili njegove djelatnosti. Važno je pratiti glavne skupštine dioničkih društava i odluke donesene na njima. Važno je pročitati statut dioničkog društva, kao dokument koji pruža temeljne informacije o dioničkom društvu, a za dionička društva čije su dionice uvrštene na uređeno tržište i prospekt uvrštenja, a važno je pratiti i financijska izvješća i ostale informacije.“ (<https://www.hanfa.hr>, 15.04.2020.) Dakle, dionice se prema zaradi mogu podijeliti na zaradu kroz dividendu i zaradu kroz kapital, odnosno razliku od prodaje.

Obveznice su proizvod fiksnog prihoda koji pruža mogućnost dugoročnog prikupljanja sredstava za razna tijela i institucije. Iako postoje razni oblici obveznica, sve vrste funkcioniraju na gotovo jednak način. Za obveznicu se može reći da ima oblik duga, odnosno, one

funkcioniraju po principu gdje se izdavatelj obveznice obvezuje platiti osobi koja ju je kupila po uvjetima koji su navedeni u tom financijskom instrumentu. Izdavač obveznice preuzima dug, a osoba koja kupi dionicu kupuje taj dug i samim time financira izdavača. Izdavač potom može koristiti ta sredstva na način koji smatra da je primjeren. Zauzvrat kupac obveznice dobiva fiksnu kamatu na dug u određenim intervalima životnog vijeka obveznice. Po isteku obveznice izdavač iste plaća kupcu početnu sumu duga, odnosno glavnicu.

Transakcija u kojoj se novi dug izdaje kupcima naziva se primarno tržište, međutim, ono obuhvaća samo dio cjelokupnog tržišta obveznica. Tržište obveznica ima i sekundarno tržište na kojem se trguje već izdanim obveznicama, poznate po nazivu dužničke sigurnosnice. Tržište obveznica je veliko te nadilazi čak i tržište dionica kada je u pitanju vrijednost. „Kod financiranja dužničkim vrijednosnicama, obveznicama, poduzeće ima obvezu isplate kupona investitorima i nominale po dospelju obveznica. Ipak, prednost ovih izvora je smanjenje opterećenja novčanih tijekova i mogućnost planiranja priljeva i odljeva, nema razrjeđivanja zarada, što je slučaj kod financiranja dokapitalizacijom, tj. dodatnom emisijom dionica.“ (Buljan, 2014). Najveći izdavači duga su vlade. Vlade izdaju dugoročne državne obveznice kako bi financirali troškove same države. Drugi značajni izdavači obveznica su banke i korporacije.

Bitni pojmovi vezani uz obveznice su:

- Glavnica – količina duga koju je izdavač obveznice preuzeo, odnosno količina duga na koju se isplaćuje kamata vlasniku obveznice
- Zrelost obveznice – definira vrijeme u kojem se glavnica mora isplatiti vlasniku obveznice
- Kupon – stopa kamate koja se isplaćuje vlasniku obveznice
- Prinos – procjenjuje stopu povrata koju bi investitor primio od obveznice. Može se izračunati na više načina, a najčešće je to godišnja kamatna stopa podijeljena s tržišnom cijenom obveznice.
- Trenutna tržišna cijena – cijene obveznica variraju ovisno o trgovanju na sekundarnom tržištu

Najzastupljenije vrste obveznica su korporativne, državne, municipalne i supranacionalne obveznice. Korporativne obveznice su srednjoročne do dugoročne dužničke obveze koje izdaju

poduzeća. Obveznice može izdati pojedinačno poduzeće izravno ili preko brokera. Državne obveznice su vrsta suverenog duga. One su najčešće srednje ili duge zrelosti. Zrelost ove obveznice može varirati od nekoliko godina pa sve do nekoliko desetljeća. Glavne državne obveznice su vrlo jednostavne za trgovanje. Municipalne obveznice su dužničke sigurnosnice koje izdaje lokalni oblik vlasti ili agencija. Ti oblici vlasti obuhvaćaju gradove, okruge, županije pa čak i škole te javne aerodrome. Tržište municipalnih obveznica je veliko te se vrijednost tog tržišta procjenjuje na nekoliko bilijuna dolara. Supranacionalne obveznice su oblik dugoročnog duga koji nadilazi granice jedne zemlje. One su vrlo slične državnim obveznicama te imaju vrlo visok kreditni rejting. Dobar primjer supranacionalnih obveznica su one koje izdaje *European Investment Bank* – kreditna institucija koja izdaje dugoročne zajmove državama članicama Europske Unije.

(<https://admiralmarkets.com.hr/education/articles/forex-basics/obveznice>, 15.04.2020.)

Temeljna razlika između dionice i obveznice svodi se na to da izdavatelj dionice nije obveznik, niti se ugovara obveza, na isplatu gotovine ili druge financijske imovine vlasniku njegovog vrijednosnog papira, niti se očekuje da mu izdavatelj vrati novac natrag, dok je kod obveznica upravo takav slučaj. Za obveznicu se ugovara te je točno naznačeno na obveznici kojom dinamikom i u kojim iznosima će se novac isplaćivati vlasniku obveznice.

2.1.3. Tržišta derivata

Tržišta derivata ili izvedenica (lat. *derivatum* – izvedeno). „Financijski derivati su ugovori koji obećavaju u budućnosti isplatiti određenu količinu novca ovisno o tome što će se dogoditi na tržištu, primjerice, s dionicom, obveznicom ili kamatnom stopom na koju je derivat postavljen. Iznos koji će isplatiti deriviran je iz tih baznih instrumenata. Derivati tržištu pružaju veću fleksibilnost za trgovanje i transfer rizika umjesto da se rade komplicirane strategije s bazičnim instrumentima.“ (<https://www.poslovni.hr/trzista/cvitanic-financijski-derivati-mogu-bit-korisni-za-nelikvidna-trzista-105870>, 16.04.2020.) Dakle, derivati ili izvedenice su financijski instrumenti, najčešće vrijednosni papiri, kojima je vrijednost izvedena iz druge imovine, robe ili financijskih instrumenata. Derivati su pisani ugovori koji sadrže određena prava na akcije s vezanom imovinom u budućnosti. Dio derivata ima razvijeno sekundarno tržište, posebno kada je organizirano kao burza. Kao najčešći oblici derivata mogu se navesti terminski

ugovori, opcije i zamjene (*swaps*) te različiti vrijednosni papiri vezani za imovinu. Terminski ugovori, odnosno unaprijednice koje se na financijskom tržištu mogu prepoznati po nazivu *forwards* i ročnice, odnosno *futures* financijski su instrumenti kojima se ugovara kupovina neke imovine s isporukom u budućnosti po cijeni utvrđenoj ugovorom, izvršna cijena. Opcije, poznate kao *options* su financijski instrumenti odnosno ugovori koji vlasniku daju pravo, ali ne i obvezu, kupnje, odnosno prodaje vezane imovine na određeni dan po određenoj, izvršnoj cijeni (*strike price*). Zamjene (*swaps*) su financijski instrumenti kojima se ugovorne strane obvezuju na zamjenu budućih novčanih tokova koji su najčešće rezultat kreditiranih ili valutnih obveza.

(<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=14662>, 16.04.2020.)

Kada se govori o opcijama razlikujemo:

- Opciju poziva (*call option*) – daje pravo vlasniku da kupi opciju po izvršnoj cijeni na određeni dan. Kupuje se kada kupac smatra da će cijena narasti, odnosno kada prodavatelj očekuje pad cijene;
- Opciju ponude (*put option*) – daje pravo vlasniku da proda opciju po izvršnoj cijeni na određeni dan. U ovom slučaju kupuje se kada kupac smatra da će cijena pasti, a prodavatelj očekuje porast cijene.

Glavna uloga derivata (izvedenica) je špekulacija, odnosno svjesno preuzimanje rizika kupnjom kad se očekuje rast cijena ili prodajom kada se očekuje pad cijena i *hedging*, odnosno osiguranje pozicije kako bi se smanjio rizik promjene tržišnih cijena.

2.1.4. Tržište sirovina

U okviru trgovanja sirovinama postoje četiri glavne kategorije koje definiraju tržište sirovina i na kojem je svaka pojedinačna sirovina namijenjena trgovini.

Tržište sirovina uključuje:

- Poljoprivredne sirovine – sirovine poput šećera, pamuka, zrna kave...
- Energetske sirovine – naftni proizvodi poput nafte i plina.

- Metalne sirovine - plemeniti metali poput zlata, srebra i platine, ali i bazni metali poput bakra.
- Stočne sirovine – svinjetina, živa stoka i opća stoka, kao i mesna sirovina.

„Investitori najčešće razmatraju investiranje u sirovine iz triju osnovnih razloga: zaštite od inflacije, diversifikacije te potencijala povrata. Za razliku od dionica, čija je cijena najčešće odraz očekivanja budućih promjena prihoda i profitabilnosti kompanija, sirovine su više povezane s trenutnom situacijom te njihova cijena obično raste kada je nedostatak kapaciteta već prisutan. S obzirom da sirovine predstavljaju realnu imovinu, njihova cijena reagira na promjene u ekonomskim fundamentima drugačije od dionica i obveznica, koje svrstavamo u financijsku imovinu. Na primjer, sirovine su jedna od rijetkih investicijskih klasa koje profitiraju od porasta inflacije. Kako se potražnja za robama i uslugama povećava, tako obično raste i cijena tih roba i usluga, a posljedično raste i cijena sirovina koje se koriste za proizvodnju tih istih roba i usluga. Kako cijene sirovina najčešće rastu kada raste i inflacija, investiranje u sirovine može portfelju pružiti dobru zaštitu od inflacije. Nasuprot tome, dionice i obveznice najčešće ostvaruju najbolje rezultate kada je stopa inflacije stabilna ili u padajućem trendu. Viša stopa inflacije smanjuje vrijednost budućih novčanih tokova dobivenih od dionica i obveznica jer će ti budućni novčani tokovi moći kupiti manje roba i usluga nego što bi mogli danas. Zbog toga prinosi sirovina imaju vrlo nisku korelaciju s dioničkim i gotovo nikakvu korelaciju s obvezničkim tržištima, međutim pozitivno su korelirani s pokazateljima inflacije.“
<https://www.icam.hr/hr/articles/post/2018-10-18-sirovine-i-njihova-uloga-u-portfelju>,
 16.04.2020.)

2.1.5. Tržište novca i kriptovaluta

Tržište novca je tržište koje se fokusira na kratkoročna zaduženja, a uključuje lokalne i centralne banke. Banke međusobno posuđuju novac zbog kratkoročne likvidnosti. Centralna banka je često u ulozi "posljednjeg utočišta" koje posuđuje novac.

Tržište kriptovaluta – Bitcoin je prva u potpunosti uspješna verzija elektroničkog novca, odnosno prva uspješna kriptovaluta, a puštena je u promet 2009. godine. Bitcoin je

digitalni novac koji nema fizičku manifestaciju. Bazira se na *blockchain*³ tehnologiji. Zbog decentralizirane prirode ne postoji centralna institucija koja manipulira cirkulacijom i cijenom Bitcoina. Pokreću ga jasno definirani zakoni koje nije moguće mijenjati bez globalnog konsenzusa.

„Faktori koji imaju utjecaja na cijene digitalnih valuta su: očekivani stvarni prinos bitcoina u odnosu na druge alternative, različite vrste rizika uključujući rizike cjenovne volatilnosti, krađe ili prijevare, relativne prednosti korištenja bitcoina u funkciji sredstva razmjene u usporedbi s tradicionalnim valutama, uključujući dostupnost, transakcijskih troškova i stupanj anonimnosti, vremenska ograničenja ili troškovi povezani s prebacivanjem sredstava između bitcoina i tradicionalne aktive, nemonetarni interes odnosno ideološka sklonost određenoj valuti, preferencije korisnika prema određenoj valuti i očekivane promjene u budućnosti.“

([www.bankofengland.co.uk/publication/Documents/quarterlybulletin/qb14q3digitalcurrenci
esbitcoin2.pdf](http://www.bankofengland.co.uk/publication/Documents/quarterlybulletin/qb14q3digitalcurrenci
esbitcoin2.pdf), 01.06.2020)

„Privlačnost dizajna bitcoin sustava kao cjeline temelji se na ukupnosti pojedinačnih temeljnih elemenata (počela) koji ga čine: decentralizacija, limitiran obujam, sigurnost, transparentnost, zaštita osobnih podataka, ekonomski poticaji, jednostavne transakcije, pokriće valute u električnoj energiji.“ (Sajter, 2018.)

Altcoinovi su alternativa bitcoinu, odnosno sve ostale kriptovalute koje nisu bitcoin, a na tržištu ih ima preko sto. Stoga je u analizu tržišta kriptovaluta potrebno uložiti puno vremena. Neki od altcoinova su Ethereum, Ripple, Dash, Steem, Status, Golem, Ark i mnogi drugi. Trgovanje kriptovalutama ili ulaganje u iste čini se vrlo atraktivno budući da se na različitim stranicama i medijima predstavlja kako se lako i brzo može zaraditi. Međutim, ulaganje, odnosno trgovanje kriptovalutama nosi velike rizike te ukoliko početnik dobro nije upoznat s tržištem ili nije svjestan važnosti upravljanja rizikom, može se dovesti do gubitka pa čak i bankrota. Osim što se radi o mogućnosti gubitka svih uloženi sredstava, bitno je napomenuti da su to često i neregulirane aktivnosti pa potencijalni ulagači mogu ostati i bez

³ *Blockchain* - tehnologija na kojoj se zasniva Bitcoin i većina ostalih kriptovaluta. Omogućava decentralizirano knjigovodstvo. U suštini, blockchain je javna knjiga ili zapis svih transakcija i izmjena jedinica novčića na Bitcoin mreži. Sastoji se od puno različitih blokova koji su međusobno povezani i tako tvore lanac blokova

pravne zaštite. Iako je ovo tržište relativno novo, Bitcoin i ostali Altcoinovi zauzeli su naslovne stranice 2017. godine kada je snažna volatilnost cijene uzrokovala velik porast vrijednosti. *Blockchain* tehnologija i sustav rudarenja su razlog povećanog interesa za tržište kriptovaluta. Kakva će biti budućnost ovog tržišta i kakav će utjecaj imati na financijska tržišta nije lako predvidivo, ali u sljedećih nekoliko godina sigurno će se iskristalizirati.

2.1.6. Tržište hipoteka

Tržište hipoteka zasniva se na dugoročnim zajmovima koji se izdaju na osnovi kupnje nekretnine. Ovim se zajmovima može trgovati na sekundarnom tržištu hipoteka.

„Hipoteka je u bankarskoj praksi instrument osiguranja dok se u hipotekarnom pravu definira kao raspolaganje izvjesnim udjelom (interesom) u nekretnini, ili u drugoj imovini koja služi kao osiguranje za isplatu dugovanja. U bankarskoj praksi, banke često traže hipoteke za osobne kredite, kako bi se zaštitile u slučaju neplaćanja anuiteta ili kreditne obveze.“ (<https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/H/Hipoteka>, 21.04.2020.)

2.1.7. Tržište osiguranja

Tržište osiguranja uključuje izdavatelja i osiguranu osobu, a rizik se preračunava u premiju. Osiguravajuća društva imaju značajne zalihe gotovine koje najčešće ulažu u dionice, obveznice i tržište izvedenica. „Svrha osiguranja je prenošenje rizika koje nalazimo u našem okruženju s pojedinca na osiguratelja (društvo za osiguranje) sklapanjem ugovora o osiguranju. Na taj se način pojedinac nastoji zaštititi od opasnosti (rizika) koje mu mogu ugroziti život ili nanijeti štete na imovini pri čemu je osnovna karakteristika tih rizika da su budući, neizvjesni i neovisni od naše volje. Cijena osiguranja je premija osiguranja koja se izračunava na principu velikih brojeva, odnosno vjerojatnosti nastupanja osiguranog slučaja. Premija se prikuplja od velikog broja osoba (ugovaratelja osiguranja) koji se osiguravaju od istog rizika pri čemu je osnovna pretpostavka da će samo mali broj osoba (osiguranika) zaista imati štetu koja može biti materijalna ili nematerijalna. U slučaju nastupanja osiguranog slučaja (štete) društvo za osiguranje isplatit će odštetu osobi koja se osigurala od tog štetnog događaja.“ (Rafaj, 2009.)

U Republici Hrvatskoj tržište osiguranja uređeno je Zakonom o osiguranju, Zakonom o obveznim osiguranjima te pripadajućim podzakonskim aktima.

2.2. Važne značajke financijskog tržišta

Financijsko tržište je područje koje obuhvaća širok spektar pojmova i situacija koje ovim radom neće biti moguće u potpunosti obuhvatiti i objasniti, međutim, nastoje se objasniti osnovni pojmovi i temelj financijskog tržišta. U skladu s time, u nastavku će se objasniti pojmovi koji bi se trebali znati prije ulaska na financijsko tržište. Poduzeća, ali i pojedinci koji imaju dovoljno novca suočavaju se s problemima gubitka vrijednosti novca kroz vrijeme. Novac je podložan krađi, uništavanju, a štednja, odnosno uštedećevine kroz vremenski period dovode do pada vrijednosti ili čak postaju bezvrijedne. Iskustva su pokazala kako štednja i čuvanje novca u bilo kojoj instituciji ili na privatnim mjestima sigurno neće imati istu vrijednost danas, u odnosu na neko buduće razdoblje. Zbog navedenih problema mnogi se poduzetnici i pojedinci odlučuju na ulaganja na financijskim tržištima, s jedne strane zbog očuvanja vrijednosti novca, a s druge zbog ostvarivanja profita. Tko ne investira svoj novac neće ga izgubiti, ali sigurno će taj novac izgubiti na vrijednosti.

„Jedan od osnovnih pojmova u trgovini na financijskim tržištima je trend. Pod tim se pojmom podrazumijeva smjer kretnje na tržištu. U odnosu na to razlikuju se rastući i padajući trend, a u slučajevima kada cijene neko vrijeme ostanu na istoj razini (ili se kreću vrlo malo) smatra se da se tržište nalazi u *rangeu*. U slučaju rastućeg trenda vidi se rast cijena određenog financijskog instrumenta dok u slučaju padajućeg trenda cijene se smanjuju.“ (Čustović, Tomljanović, 2008.)

Na financijskom tržištu razlikujemo trgovanje i investiranje. Investitori su poduzeća i ljudi koji investiraju svoj novac zbog profita i očuvanja realne vrijednosti, za razliku od trgovaca, poduzeća i ljudi, koji sa svojim novcem trguju na tržištima i burzama zbog promjene cijena vrijednosnih papira ili dividende. Trgovci stalno prate tržište, jer neprestano kupuju i prodaju, dok investitori manje prate promjene na tržištu. Kad nastane neki problem na tržištu investitori budu jače pogođeni. Kod trgovanja vrlo je bitno razraditi plan ulaska u poziciju, odrediti vrijeme trajanja pozicije te na kraju izlaska iz pozicije. Trgovci se trebaju

pridržavat postavljenih planova kako bi bili uspješni na tržištu. Iako, vrlo često ljudi ne poštuju postavljane planove i ciljeve, osobito u situacijama kada se postizanje zarade čini bolje i više od očekivanog. U takvim situacijama dolazi do izražaja važnost samokontrole o kojoj će se govoriti više u poglavljima koja slijede. Dakle, bitno je postaviti horizont ulaganja, što bi značilo da je potrebno donijeti odluku o tome kada se želi ulagati, a kada stati. Primjerice, ukoliko cijena neke dionice poraste za određeni postotak, odnosno kada padne za određeni postotak ili pak određeno vremensko razdoblje, za dva, tri, pet mjeseci... U slučaju investiranja govori se o dugoročnom horizontu, jer je fokus na dividendi, a trgovanje predstavlja najčešće kratkoročni horizont zbog fokusa na zaradu od razlike u cijeni.

Troškovi vezani uz trgovanje dionicama su cijena dionice, brokerska provizija i provizija burze za svaku transakciju. Na tržištu je poželjno poznavati mogućnost kroz terminologiju *stock split* i *reverse split*. *Stock split* predstavlja usitnjavanje dionice koja je preskupa da bi se njome trgovalo. Cijena se podijeli sa sto i tako postaje dostupna za trgovanje, a za dioničara se ništa ne mijenja, jer ima istu vrijednost dionica. Na taj je način lakše trgovati dionicom što je pozitivno, ali može doći do pomaka uslijed velike potražnje ili panike kada svi mahnjito prodaju dionice, nagli pad ili rast cijene što se može smatrati nedostatkom. *Reverse split*, za razliku od *stock split-a* predstavlja okrupnjavanje, u situacijama kada dioničar ima prejeftinu dionicu pa njome nitko ne želi trgovati, jer ostavlja dojam da poduzeće nije profitabilno. U ovom slučaju smanjuje se broj dionica u knjizi dioničara. Na tržištu se razlikuju i bitno je poznavati karakteristike *Blue chip* dionica, *Penny stocks* i *value stocks*. *Blue chip* dionice predstavljaju dionice najviše kvalitete, prepoznaju se po stabilnoj cijeni i visokom volumenu trgovanja. *Penny stocks* predstavljaju jeftine dionice, s njima treba biti na oprezu budući da ih izdaju poduzeća s kratkim vijekom poslovanja, nestabilnim prihodima te malim kapitalom, dok su *value stocks* podcijenjene dionice kojima se trguje ispod njihove prave vrijednosti, jer se očekuje da će se s njima nešto dogoditi. Vrijednosnim papirima može se trgovati, odnosno profitirati i u obliku arbitraže koja predstavlja profitiranje na temelju trgovanja istim vrijednosnicama, valutama ili robom unutar dva ili više različitih tržišta.

Short selling predstavlja prodaju dionice koju prodavatelj nema u svom portfelju, odnosno predstavlja posudbu dionice od vlasnika, prodaju na burzi po trenutnoj cijeni i

ponovnu kupnju po nižoj, ako je moguće, kako bi se mogla vratiti vlasniku. Za posudbu dionice plaća se *borrow cost*, odnosno naknada vlasniku za posudbu dionice. Kod *short sellinga* nije nužno imati novac, ali potrebno je imati neko jamstvo, primjerice, dionice drugog poduzeća koje se deponiraju dok se posuđena dionica ne vrati vlasniku. Kada se dionice deponiraju, njima se ne može trgovati, a u slučaju da vrijednost posuđenih dionica naraste, broker može prodati deponirane dionice. Maksimalna zarada u ovom načinu trgovanja jednaka je vrijednosti svih posuđenih dionica, jer cijena teoretski može pasti na nulu, dok gubitak u ovom slučaju može biti neograničen, s obzirom da cijena teoretski može ići beskrajno visoko.

Negativni učinci koji se mogu pojaviti prilikom kratke prodaje ili *short sellinga* su *short squeeze* ili kontrakcija kratke prodaje, zatvaranje kratkih pozicija, *margin call*, *margin* kredit i kut. *Short squeeze* predstavlja nagli porast cijene koji se pojavljuje u uvjetima nedovoljne ponude i jako izražene potražnje. Kada je previše posuđenih dionica, a premalo raspoloživih dionica za kupnju tada oni koji posjeduju dionice definiraju cijenu po kojoj će prodati. Zatvaranje kratkih pozicija je situacija u kojoj uslijed prevelike razine transakcija burza zatvara trgovanje, zbog čega dolazi do nemogućnosti kupnje dionica pa ih nije moguće vratiti vlasniku. *Margin call* je poziv klijentu da podmiri pad vrijednosti portfelja što se može učiniti uplatom u novcu ili davanjem novih dionica iz vlastitog portfelja. U slučaju pada cijene, banka ima pravo prodati dio dionica, dok u slučaju rasta cijene banka može na zahtjev klijenta osloboditi dio novca ili dionica. *Margin* kredit je kratkoročni kredit za kupnju dionica, a odobrava se na temelju zaloga dionica koje klijent ima u svom portfelju. Ovaj kredit privlačan je sudionicima na financijskom tržištu, budući da se na kredit plaća samo kamata, ne i glavnica. S obzirom da se cijene dionica na tržištu svakodnevno mijenjaju, mijenja se i vrijednost portfelja koji služi kao zalog pa se klijent zbog velikog pada vrijednosti može naći u *margin call*-u. Kut predstavlja vrlo sličnu situaciju kao *short squeeze*, kada na tržištu postoji premalo raspoloživih dionica, oni koji ih drže tjeraju *short sellere* u kut kako bi kupili dionice po nametnutoj cijeni, jer ih moraju vratiti vlasnicima.

Short selleri su najčešće investitori s velikim znanjem i novcem, fondovi, velika poduzeća s velikom količinom raspoloživog novca i trgovci koji na dnevnoj bazi posuđuju i kupuju dionice. U kratke pozicije se najčešće ulazi zbog špekulacije, odnosno svjesnog

preuzimanja rizika kupnjom kad se očekuje rast cijena ili prodajom kada se očekuje pad cijena. Dakle, nastoji se kupiti jeftinije, a prodati skuplje. Drugi razlog ulaska u kratku poziciju je *hedging*, odnosno osiguranje pozicije kako bi se smanjio rizik promjene tržišnih cijena. Razlika između kupnje i posuđivanja dionica očituje se u tome što kod posuđivanja dividenda i sva prava pripadaju stvarnom vlasniku, dok se kod kupovine kupuju i dijelovi vlasništva nad poduzećem. Sudionici na financijskom tržištu imaju mogućnost otvaranja i Skrbničkog računa. Skrbnički račun je posebna vrsta računa u bankama na kojima su upisane vlasničke pozicije nad vrijednosnim papirima. Banka Skrbnik vodi vlasničke pozicije vrijednosnih papira za treće osobe na temelju ugovora o skrbništvu, a vlasnik vrijednosnih papira na Skrbničkom računu je ponuditelj. Trgovci na financijskom tržištu neprestano trebaju pratiti situaciju i u skladu s procjenom stanja planirati ulazak u poziciju, vremenski ostanak te izlazak iz pozicije. „Vrijeme je prijatelj – saveznik potreban u mehanizmu trgovanja, omogućava ostanak na uspješnom trgovanju što je duže moguće.“ (Williams, 2011.)

U nastavku će se prikazati trenutno stanje na financijskim tržištima u svijetu, ali i u Republici Hrvatskoj.

2.3. Trenutno stanje

Stanje na financijskim tržištima neposredno prije pandemije koronavirusa krenula je uzlaznom putanjom, posebno bi se moglo istaknuti tržište sirovina za koje se predviđalo da bi u sljedećim razdobljima trebale odigrati značajnu ulogu u portfeljima investitora. Iako je strah od inflacije godinama djelovao kao nepoznanica, predviđalo se da bi se to moglo promijeniti. Poslovni ciklus je u zreloj fazi, nezaposlenost u SAD-u i nekim europskim državama na rekordno niskim razinama, trgovinske napetosti rastu iz dana u dan, a val populizma je dobio zamah diljem svijeta. Povijesno, u zreloj fazi ekonomskog ciklusa, investicijska klasa sirovina ostvaruje vrlo dobre povrate, često bolje čak i od dioničkih i obvezničkih tržišta. Osvrt na posljednjih nekoliko godina u pogledu najznačajnijih sirovina za financijska tržišta ukratko bi se mogao opisati u obliku zaključka da bez obzira što su cijene na tržištu varirale, kod određenih sirovina padale, dok su kod drugih rasle, svakako se smatraju najsigurnijim instrumentom ulaganja. Ukratko o situaciji koja se događala posljednjih godina. Kada govorimo o nafti,

svjetsko gospodarstvo raste uz rekordno niske kamatne stope, dok rizici vezani uz proizvodnju i opskrbu nafte stvaraju pritisak na naftne zalihe diljem svijeta. Dodatne sankcije nametnute Iranu stupaju na snagu punim intenzitetom u studenom 2018. godine, politička situacija u Venezueli je sve kompliciranija, dok problemi s dostavom nafte u libijske luke ne jenjavaju, a čini se kako odnosi Sjedinjenih Američkih Država i jednog od najvećih proizvođača nafte, Saudijske Arabije, blago zahlađuju, što unatoč rastu od 50% u posljednjih godinu dana, otvara mogućnost dodatnog snažnog rasta cijene nafte.

Što se tiče zlata, na financijskim tržištima moguće je uložiti na nekoliko načina i to kupnjom dionica rudnika zlata, kupnjom ili prodajom *futures* ugovora na zlato ili ulaganjem u fondove u kojima se ulaže cijela imovina isključivo u fizičko zlato koje se čuva u sefovima. Svako od tih ulaganja opisuje različit pogled s različitim prinosima ovisnim o razdoblju. Cijena zlata iskazuje se u američkim dolarima pa iz tog razloga zlato postaje skuplje kada dolar jača. „Zanimljivo, iako se cijena zlata približava najnižim razinama u posljednjih 8 godina, cijena srebra, gledana relativno u odnosu na cijenu zlata, dostigla je nevjerojatno nisku razinu, viđenu svega nekoliko puta u povijesti. Ključan faktor uspješnog i nevolatilnog investiranja je diversifikacija. Zbog slabe korelacije s većinom ostalih investicijskih klasa, sirovine su idealan kandidat za diversifikaciju te bi trebale činiti dio svakog investicijskog portfelja, posebice u kasnoj fazi ekonomskog ciklusa. Međutim, treba biti oprezan i svjestan rizika jer unatoč potencijalnim benefitima i diversifikaciji koju pružaju, cijene sirovina mogu značajno pasti u vremenima ekonomskog usporavanja te su povijesno bile jednako volatilne kao i dionička tržišta što potencijalno može dovesti do gubitaka.“

(<https://www.icam.hr/hr/articles/post/2018-10-18-sirovine-i-njihova-uloga-u-portfelju>, 16.04.2020.)

Trenutna situacija uzrokovana koronavirusom dovela je do iznenadnih i neočekivanih promjena koje su se u vrlo kratkom vremenu negativno odrazile na tržište i gospodarstvo cijelog svijeta. Slična situacija viđena je u vrijeme velike recesije kada su čitava tržišta bila pred krahom (Olgić Draženović et al, 2018). Hrvatska burza koja je i inače bila korak iza svjetske burze zasigurno će morati uložiti veće napore kako bi vratila svoje trgovce i investitore. Naime, u normalnim uvjetima Hrvatska burza bila je plitka, jer na njoj prevladavaju trgovci, a investitori su u manjini (Šarlija et al, 2020). Investitori „podizhu“ promet na financijskim tržištima, a kada prevladavaju trgovci promet pada i tada ni trgovcima na neki način ne ide

dobro, jer dolazi do pada prometa, ali i cijelog tržišta. Idealna je situacija kada na tržištu podjednako posluju i trgovci i investitori. Pandemija koronavirusa, osim naravno zdravstvenih i društvenih aspekata, negativno utječe i na domaće i na svjetska financijska tržišta. Uvedene mjere za sprječavanje širenje virusa, poput ograničavanja radnog vremena, socijalne distance i kretanja te propisane izolacije, svakako će utjecati na značajno usporavanje gospodarstva u kratkom roku. U okolnostima kad su kretanje i fizički kontakt ograničeni, ekonomija je suočena s problemima i na strani ponude i na strani potražnje. To znači da s jedne strane proizvodnja roba i usluga kopni, dok s druge ima i sve manje potražnje potrošača za njima. Prema izvještaju Međunarodnog monetarnog fonda, gospodarska kriza izazvana koronavirusom mogla bi biti najteža od velike depresije koja je svijet pogodila početkom dvadesetog stoljeća, a u čak 170 svjetskih zemalja tijekom ove godine će biti zabilježen pad životnog standarda građana. Utoliko, logično je da se kriza iz realne ekonomije preslikava i na financijska tržišta. Kako se prihvodi kompanija i očekivanja profitabilnog poslovanja smanjuju, a time i mogućnost isplate dividende, dio ulagača odlučuje prodati njihove dionice i vrijednosne papire, što onda konzekventno ruši njihovu vrijednost. Temeljem tog pada vrijednosti, pada i vrijednost raznih financijskih institucija ili fondova koje ih posjeduju. Zbog toga se može očekivati da će takvo stanje na financijskom tržištu potrajati dok ulagači ne budu prepoznali naznake ekonomskog oporavka i poboljšanja poslovanja kompanija. Specifičnost ove krize jest velika neizvjesnost uslijed velikog broja faktora koji utječu na nju i koji je uzrokuju, a odnose se na same osobine koronavirusa, te mogući pronalazak lijeka ili cjepiva ili „zamor“, odnosno nestanak virusa nakon mutiranja. Sve to uzrokuje veliku nestabilnost na tržištima, pa, na primjer, nije čudno da je u petak, 17. travnja 2020., tržište dionica u Europi i u svijetu imalo još jedan jako pozitivan dan, jer se tog dana pojavila vijest o novom učinkovitom lijeku. To ipak nije spriječilo daljnji pad cijena nafte, pa je tako barel sirove nafte na američkog tržištu tog dana pao na 18 dolara. Drastični pad i rast cijena na tržištima izmjenjuju se svakodnevno, što zapravo prikazuje nedostatak pokazatelja koliko će pandemija utjecati na ekonomiju. S druge strane, činjenica je da središnje banke diljem svijeta ulažu ogromne napore u vidu monetarnih poticaja kako bi ublažile negativne utjecaje krize. Jednako tako, nacionalne vlade država koje su pogođene ovom krizom, uz brigu o svojim zdravstvenim sustavima, formiraju pakete pomoći svojim ekonomijama u obliku fiskalnih poticaja i olakšica. Nadalje, zemlje u kojima se virus pojavio na početku pandemije, uspješno su zaustavile njegovo širenje, barem unutar svojih državnih granica. Dakle, postoje činjenice koje svakako ulijevaju dozu optimizma i velika volatilitnost na

tržištu kapitala pokazuje kako se kod ulagača sklonost riziku mijenja na dnevnoj, a ne tjednoj bazi. Tako će vjerojatno i ostati sve dok se ne pronađe rješenje za pandemiju koronavirusa i svi ulagači i štediše to trebaju uzeti u obzir prilikom svojih odluka u idućim mjesecima. Osim stanja s koronavirusom, bitno je spomenuti kako se na razini Europske unije vode rasprave o primjerenom postupanju u vezi s temom kriptovaluta. U obzir se uzimaju propisi koji reguliraju financijsko tržište, zaštitu potrošača, platni promet, sprječavanje pranja novca, financiranja terorizma i slično, ali trenutno ne postoje jedinstveno primjenjiva i standardizirana pravila vezana uz kriptovalute i povezanu tehnologiju. U posljednje vrijeme se intenzivnije upozorava o rizicima ulaganja u kriptovalute, od strane institucija i banaka Europske unije, ali i od strane Hrvatske narodne banke.

„Zaključno na upozorenje Hanfe⁴ i nastavno na prethodno spomenuta upozorenja raznih europskih i nacionalnih regulatornih tijela, Hanfa poziva potencijalne ulagatelje u kriptovalute na odgovorno i oprezno ponašanje na način da se prije donošenja odluke o ulaganju detaljno informiraju o karakteristikama odnosno rizicima ulaganja u kriptovalute i ICO⁵, a posebno na rizik gubitka novca s obzirom da ne postoje posebni regulatorni mehanizmi zaštite.“

(<https://www.poslovni.hr/hrvatska/hanfa-upozorava-na-5-rizika-trgovanja-kriptovalutama-335834>, 16.04.2020.)

Ovaj rad stavlja fokus na otkrivanje i razvoj uspješne tehnike ulaganja, stoga u nastavku slijedi naslov pod nazivom Projekt. Unutar sljedećeg poglavlja prikazat će se i analizirati rezultati provedenog istraživanja na temu ulaganja na financijskom tržištu te će se predstaviti tehnika uspješnog ulaganja na primjeru kladionice.

⁴ Hanfa – kratica za Hrvatsku agenciju za nadzor financijskih usluga

⁵ ICO (eng. *Initial Coin Offer* ili *Initial Token Offer*) - metoda prikupljanja sredstava u javnosti uz upotrebu takozvanih *coina* odnosno *tokena*. Svaki ICO može se razlikovati u odnosu na njegovu strukturu i prava koja kupac stječe kupnjom tokena, što znači da prava povezana s kupnjom određenih tokena nisu standardizirana. U većini slučajeva proizvodi u okviru ICO-a kupuju se za određenu kriptovalutu (npr. *bitcoin*, *eter*)

3. PROJEKT

Financijsko tržište je veliko područje te bi se na tu temu mogla provesti mnoga istraživanja i izraditi različite studije koje bi mogle pomoći budućim, potencijalnim, ali i sadašnjim sudionicima na financijskim tržištima. Smatra se da je ovo tržište nedovoljno istraženo i da mu je posvećeno manje pažnje u odnosu na ostala gospodarska tržišta, posebice u Republici Hrvatskoj. S jedne strane je razumljiva suzdržanost, budući da mnogi ljudi nisu u financijskoj ili nekoj drugoj mogućnosti sudjelovati na ovom tržištu, dok se s druge strane smatra da se zbog nedovoljne informiranosti javnosti gube potencijalni sudionici te da prevladava kriva percepcija o ovom tržištu i nezainteresiranost, što će se nastojat potvrdit provedenim istraživanjem putem ankete. Također, već postojeći sudionici na financijskim tržištima često gube svoje uloge zbog nedostatka istraživanja financijskog tržišta te svjesnosti o rizicima, čimbenicima uspjeha, odnosno neuspjeha i važnosti postavljanja, razrade i implementacije strategije prije samog ulaska u poziciju o čemu će se više reći u podnaslovu Tehnika i rezultati uspješnog ulaganja na primjeru kladionice.

U nastavku slijede rezultati dobiveni istraživanjem anketnim upitnikom.

3.1. Rezultati provedenog istraživanja putem ankete

U svrhu specijalističkog završnog rada provedeno je istraživanje o ulaganju na financijskim tržištima. Oblikovan je anketni upitnik te su ispitanici anketirani putem interneta kako bi se došlo do što većeg broja ispitanika te da bi se na brži način prikupili podaci. Anketa je objavljena na društvenim mrežama i poslana putem Internet aplikacija.

Anketa se sastoji od 22 pitanja, od čega se prvih 7 pitanja odnosi na istraživanje koliko ispitanika trenutno ulaže, odnosno ne ulaže na financijskim tržištima, koji su najčešći instrumenti ulaganja, koliko ispitanici poznaju financijsko tržište i da li su zainteresirani za isto te imaju li sudionici na financijskim tržištima razvijene strategije prilikom ulaganja, odnosno razmišljaju li o planu i tehnici ulaganja. Također, kroz anketu se istražilo koliko ispitanika smatra kladionicu financijskim tržištem. Od 8. do 14. pitanja nastojalo se dobiti odgovore na stav ispitanika prema financijskim tržištima te iskustvo koje su stekli ukoliko su ulagali. Pitanja

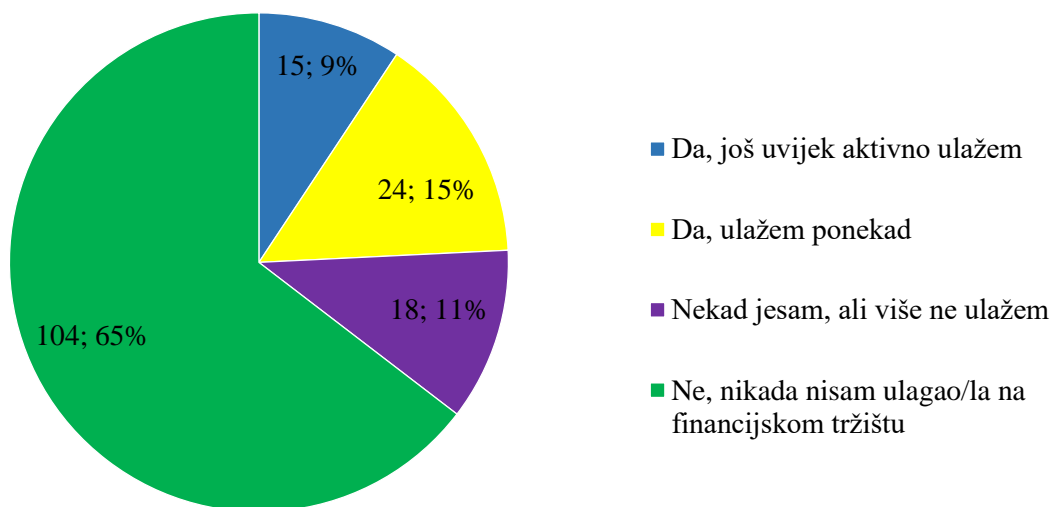
od 15 do 17 istražuju koliko bi ispitanika svoju uspješnu tehniku ulaganja bilo spremno podijeliti javnosti, procjenjuje se koliko ispitanika smatra boljim preuzimanje većeg rizika prilikom ulaganja zbog mogućnosti većeg dobitka, odnosno koliko ispitanika smatra boljim ostvarivati manju, ali sigurnu dobit te koliko ispitanika želi promjenu u svom dosadašnjem načinu ulaganja. 18. pitanje ponuđeno je kao otvoreno pitanje za komentare, savjete, mišljenja i slično, koja ispitanici smatraju bitnima, a tiču se ulaganja na financijskom tržištu. Posljednja 4 pitanja su općenita pitanja o ispitaniku, visina mjesečnih primanja, dob, spol i stupanj obrazovanja ispitanika.

Analizom podataka utvrđeno je da je anketu ispunila 161 osoba, od toga 95 ženskih osoba što čini 59% ukupnih ispitanika te 66 muških osoba što čini 41% ukupnih ispitanika. S obzirom na dob ispitanika, kroz anketu se može vidjeti da su sudjelovale punoljetne osobe svih dobnih skupina ponuđenih u upitniku i to kako slijedi: istaknula se dobná skupina od 26 do 35 godina s 56 ispitanika što čini 34,8% ukupnih ispitanika, zatim slijedi dobná skupina od 46 do 60 godina s 37 ispitanika, odnosno 23% ukupnih ispitanika, potom od 18 do 25 godina pristupilo je 36 ispitanika što čini 22,4% ukupnih ispitanika, od 36 do 45 godina ispunilo je 27 osoba što čini 16,8% ukupnih ispitanika i na kraju dobná skupina iznad 61 godinu pristupilo je 5 osoba što čini 3,1% ukupnih ispitanika. Strukturu ispitanika s obzirom na stupanj njihovog obrazovanja čine: 2 ispitanika s osnovnoškolskim obrazovanjem, što čini 1,2% ukupnih ispitanika, 46 ispitanika sa srednjoškolskim obrazovanjem, što čini 28,6% ukupnih ispitanika te 113 ispitanika s višim ili visokim obrazovanjem, što čini 70,2% ukupnih ispitanika. Što se tiče visine mjesečnih primanja ispitanika, najviše je ispitanika s primanjima u rasponu od 5.001,00 do 7.000,00 kuna i to 43 ispitanika, odnosno 26,7% ukupnih ispitanika, zatim slijede oni s rasponom 7.001,00 do 10.000,00 kuna i to 38 ispitanika, odnosno 23,6%, u rasponu 0 do 3.000,00 kuna pristupilo je 37 ispitanika što čini 23% ukupnih ispitanika, 3.001,00 do 5.000,00 kuna mjesečna su primanja 27 osoba, odnosno 16,8% ukupnih ispitanika te posljednji s visinom mjesečnih primanja u rasponu iznad 10.000,00 kuna je 16 osoba, što čini 9,9% ukupnih ispitanika.

U daljnjoj analizi ankete, podaci će se iskazivati pomoću tablica i grafikona kako bi se dobio bolji pregled dobivenih rezultata.

U nastavku će se grafički prikazati rezultati prve cjeline pitanja iz ankete koja se odnose na istraživanje koliko ispitanika trenutno ulaže, odnosno ne ulaže na financijskim tržištima, koji su najčešći instrumenti ulaganja, koliko ispitanici poznaju financijsko tržište, jesu li zainteresirani za isto, imaju li sudionici na financijskim tržištima razvijene strategije prilikom ulaganja te će se prikazati rezultati koliko ispitanika smatra kladionicu financijskim tržištem.

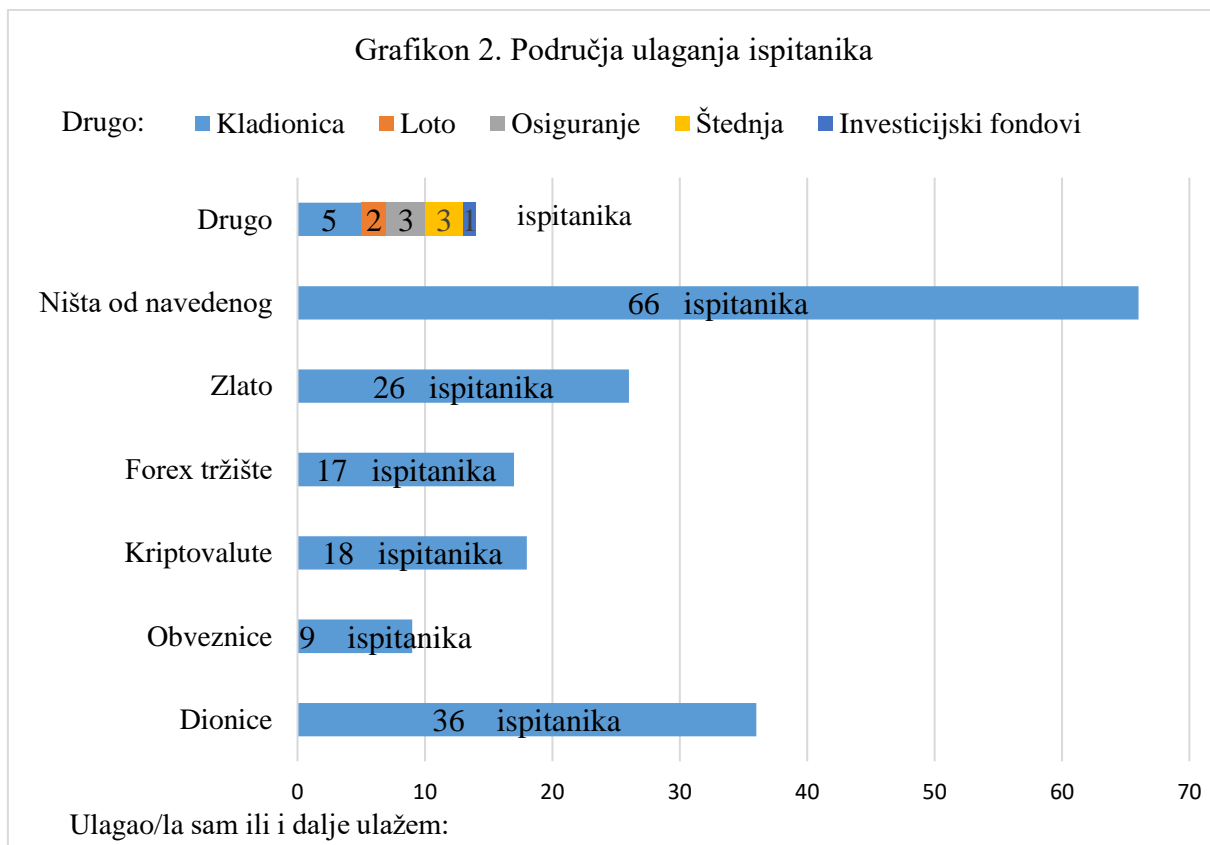
Grafikon 1. Sudjelovanje ispitanika na financijskom tržištu

Bavite li se ili Ste se bavili ulaganjem na financijskim tržištima?

Izvor: Izrada autorice

Temeljem grafikona 1 možemo zaključiti kako 15 ispitanika, odnosno 9% od ukupnog broja ispitanika, aktivno ulaže na financijskom tržištu. 24 ispitanika, odnosno 15% od ukupnog broja ispitanika ulaže ponekad, dok se 18 ispitanika ili 11% od ukupnog broja ispitanika izjasnilo kako su nekad ulagali na financijskim tržištima, ali više ne ulažu. Na financijskim tržištima nikada nisu uložila 104 ispitanika ili 65% od ukupnog broja ispitanika. Kroz prikazane podatke može se primijetiti kako se većina ispitanika nikada nije bavila ulaganjem na financijskom tržištu, kao i da raste broj onih koji su nekada ulagali, ali više ne ulažu. S obzirom na navedeno trebalo bi istražiti razlog prestanka ulaganja te zadržati i poticati povremene i aktivne ulagače.

Izvor: Izrada autorice

Grafikon 2 prikazuje područja ulaganja na financijskom tržištu. Ispitanici su imali mogućnost odabira više ponuđenih instrumenta trgovanja u koje su ulagali, također, ostavljeno je i polje u koje su mogli upisati i druge instrumente koji u anketi nisu navedeni, a kojima su trgovali. Zanimljivo je kako su ispitanici u područja ulaganja naveli kladionice i to 5 ispitanika, osiguranje je naveo 1 ispitanik, štednje 3 ispitanika, investicijske fondove 3 ispitanika pa čak i loto 2 ispitanika. Na temelju grafikona možemo zaključiti da prednjači broj ispitanika koji nikada nisu ulagali na financijskim tržištima i to 66 ispitanika, što je za 38 ispitanika kontradiktorno prethodnom pitanju, u kojem je 104 ispitanika označilo odgovor u kojem navode kako nikada nisu ulagali na financijskim tržištima. Financijski instrument s kojim se prema analizi rezultata ankete najčešće trguje su dionice, u njih je ulagalo ili i dalje ulaže 36 ispitanika, nakon dionica slijedi zlato u koje ulaže ili je ulagalo 26 ispitanika, kriptovalute je odabralo 18 ispitanika, dok u forex tržište ulaže ili je ulagalo 17 ispitanika, obveznice su ovim istraživanjem na posljednjem mjestu u koje ulaže ili je ulagalo 9 ispitanika.

Tablica 1. Odnos ispitanika prema istraživanju financijskih tržišta

Tvrdnja „Označite tvrdnju koja vas najbolje opisuje:“	Broj ispitanika	Postotak (%)
Redovito istražujem područja ulaganja, jer je poznavanje tržišta ključ uspjeha	31	19
Prije prvog uloga proučio/la sam osnovne informacije, ostalo ću steći iskustvom	20	12
Stječem znanja i poznavanje tržišta isključivo kroz iskustvo ulaganja	11	7
Nisam zainteresiran/a za financijska ulaganja	99	62
Ukupno	161	100

Izvor: Izrada autorice

Temeljem Tablice 1 može se zaključiti kako 99 ispitanika, što čini 62% ukupnih ispitanika, nije zainteresirano za financijska ulaganja. 19% ukupnih ispitanika, odnosno 31 osoba slaže se s tvrdnjom da je potrebno redovito istraživati područja ulaganja, jer poznavanje tržišta smatraju ključem uspjeha, dok 20 ispitanika ili njih 12% smatra kako je dovoljno prije prvog uloga proučiti osnovne informacije, a da će se ostala znanja steći iskustvom. 11 ispitanika, odnosno 7% ukupnih ispitanika smatra da se znanje i poznavanje tržišta stječe isključivo iskustvom ulaganja.

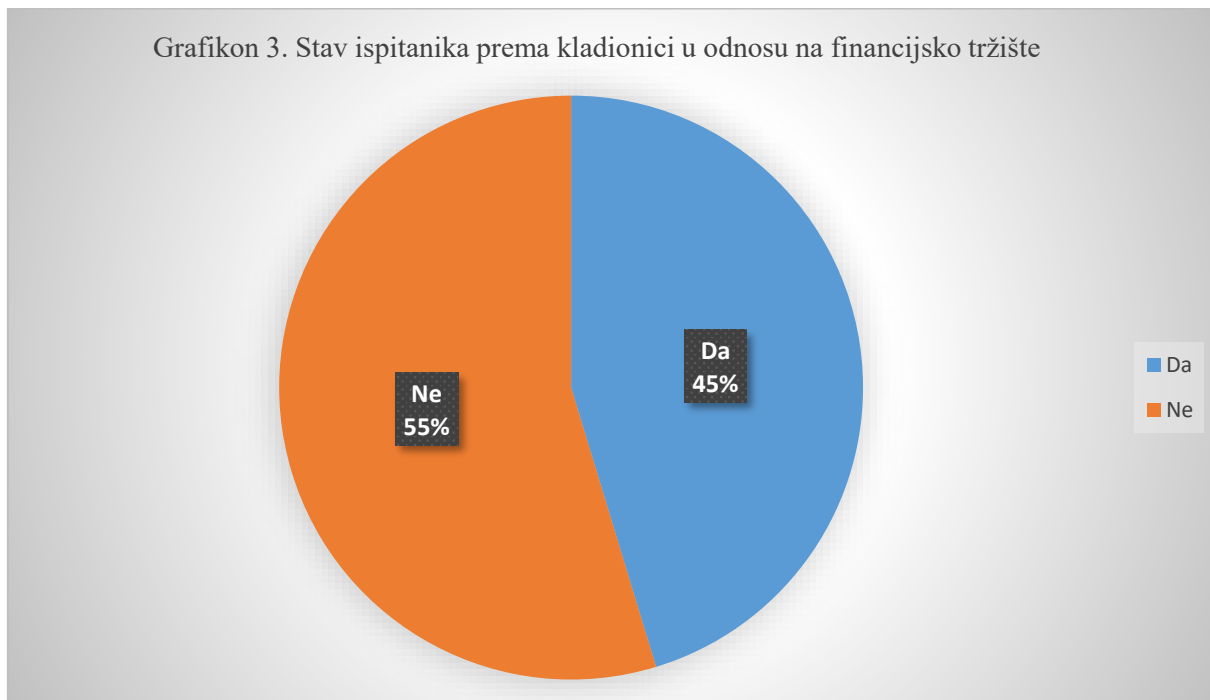
Tablica 2. Odnos ispitanika s obzirom na poznavanje financijskog tržišta

Tvrdnja „Ulaganja na financijskom tržištu poznajem:“	Broj ispitanika	Postotak (%)
Ne poznajem, nikada se nisam bavio/la time	61	38
Razumijem što je financijsko tržište, ali ne ulažem	59	37
Smatram da dobro poznajem financijsko tržište	33	20
Jako dobro poznajem i razumijem financijsko tržište	8	5
Ukupno	161	100

Izvor: Izrada autorice

Na temelju prezentiranih podataka iz Tablice 2 može se vidjeti kako 61 ispitanik, odnosno 38% od ukupnih ispitanika ne poznaje i nije se nikada bavilo ulaganjem na financijskim tržištima, 59 ispitanika ili 37% ukupnih ispitanika razumije što je financijsko tržište, ali ne ulaže, dok 33 ispitanika, što čini 20% ukupnih ispitanika smatra da dobro poznaje financijsko

tržište te manjina od 8 ispitanika, što čini najmanji udio, 5%, jako dobro poznaje i razumije financijsko tržište.

Izvor: Izrada autorice

Grafikon 3 prikazuje odgovore ispitanika na pitanje smatraju li kladionicu dijelom financijskog tržišta. Dobivenim rezultatima može se zaključiti kako 55% ispitanika, odnosno 88 osoba kladionicu ne smatra dijelom financijskog tržišta, dok 45% ukupnih ispitanika, odnosno 73 osobe, kladionicu smatra dijelom financijskog tržišta. Dakle, većina ispitanika ne vidi kladionicu u smislu financijskog tržišta, međutim, visok postotak ispitanika smatra kladionicu dijelom financijskog tržišta. Rezultati ovog istraživanja mogli bi biti temelj za daljnje istraživanje kladionice u smislu financijskog tržišta te istražiti razloge zbog kojih ispitanici smatraju, odnosno ne smatraju kladionicu dijelom financijskog tržišta.

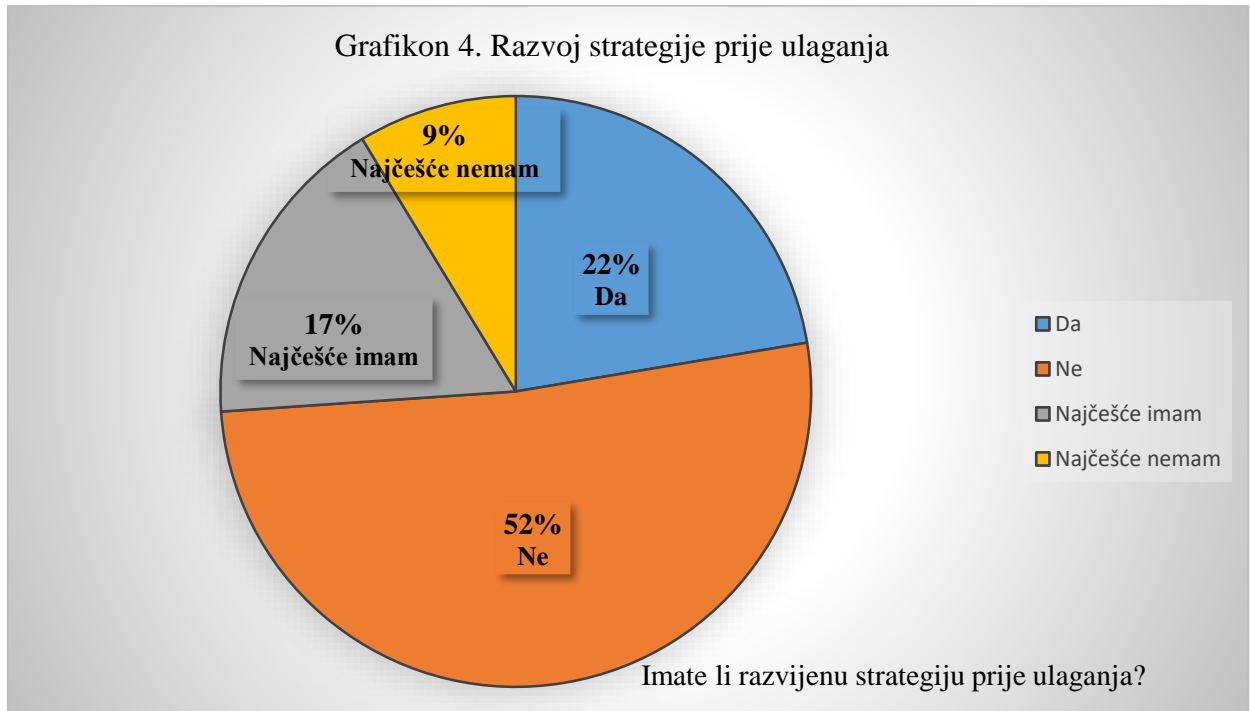
Tablica 3. Učestalost ulaganja na financijskom tržištu

„Koliko često ulažete na financijskom tržištu, uključujući i kladionicu?“	Broj ispitanika	Postotak (%)
Nikada	96	60
Jednom tjedno	6	4
2 – 3 puta tjedno	14	9
Više od 3 puta tjedno	4	2
Jednom mjesečno	13	8
Nekoliko puta godišnje	28	17
Ukupno	161	100

Izvor: Izrada autorice

Iz Tablice 3 može se zaključiti da najveći broj ispitanika nikada ne ulaže na financijskim tržištima, uključujući i kladionicu i to 96 ispitanika, što čini 60% ukupnih ispitanika. Nekoliko puta godišnje ulaže 28 ispitanika, što čini 17% ukupnih ispitanika, zatim slijedi 14 ispitanika, odnosno 9% ukupnih ispitanika koji ulažu na financijskim tržištima, uključujući i kladionicu 2 do 3 puta tjedno, 13 ispitanika, odnosno 8% onih koji ulažu jednom mjesečno, jednom tjedno ulaže 6 ispitanika, što čini 4% ukupnih ispitanika te na kraju 4 ispitanika, odnosno 2% ukupnih ispitanika koji ulažu više od 3 puta tjedno. Velik broj ispitanika označilo je odgovor kako nikada ne ulaže na financijskom tržištu, stoga bi i ovo pitanje moglo biti temelj za daljnja istraživanja kako bi se saznali razlozi zbog kojeg se većina ljudi ne želi baviti ulaganjima na financijskim tržištima.

Grafikon 4. Razvoj strategije prije ulaganja

Izvor: Izrada autorice

Imaju li sudionici na financijskom tržištu razvijenu strategiju ulaganja može se vidjeti iz rezultata prikazanih na Grafikonu 4. Na temelju 161 ispitanika može se zaključiti da prevladavaju oni koji nemaju strategiju ulaganja i to 52%, odnosno 83 ispitanika, razvijenu strategiju ulaganja ima 22%, odnosno 36 ispitanika, najčešće strategiju ima 17% ispitanika, odnosno njih 28 te 9%, odnosno 14 ispitanika najčešće nema strategiju prije ulaganja.

Sljedeća pitanja nastojala su istražiti stav ispitanika prema financijskom tržištu te njihovo iskustvo u dosadašnjim ulaganjima. U skladu s tim, u nastavku slijede rezultati istraživanja.

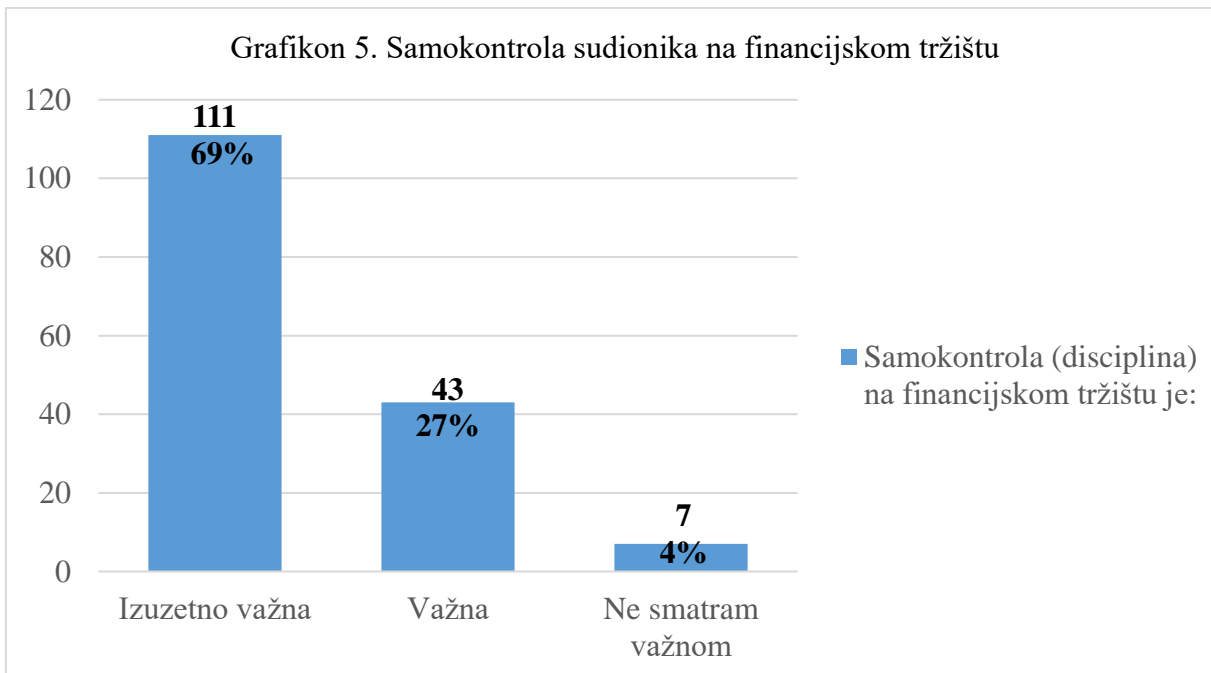
Osmo pitanje ankete formirano je kao djelomično otvoreno pitanje u kojem su ispitanici imali mogućnost odabira jednog od ponuđenih četiri odgovora ili ukratko navesti i opisati svoju strategiju ulaganja. U Tablici 4 prezentirani su rezultati.

Tablica 4. Ispitanici u odnosu na strategiju ulaganja

„Svoju strategiju ulaganja opisao/la bih:“	Broj ispitanika	Postotak (%)
Jako dobro se kontroliram, podižem ciljanu dobit ili odustajem točno prema unaprijed postavljenom vremenskom planu	20	12
Ponekad postavljam planove i ciljeve kojih se držim	35	22
Često mijenjam vremenske planove, visinu uloga i sl.	9	6
Ne razmišljam o tome, ne razvijam strategije, ne postavljam planove i ciljeve	77	48
*Drugo:	20	12
Ukupno	161	100

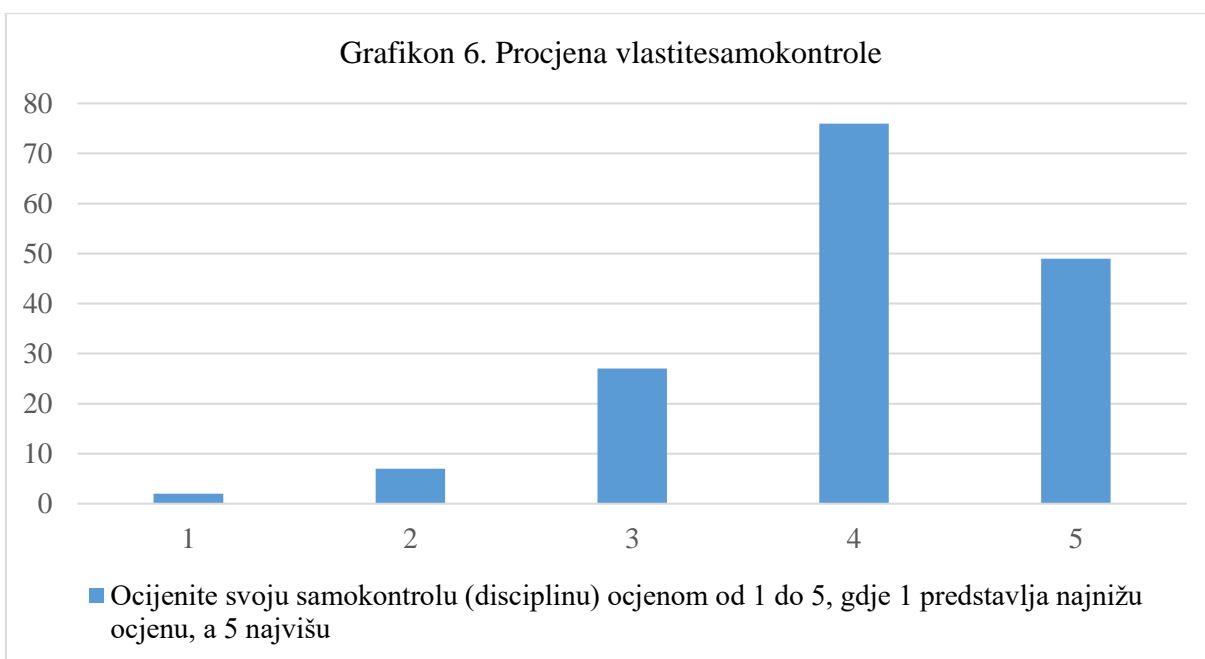
Izvor: Izrada autorice (*dopuna u tekstu ispod tablice)

Tablica 4 prikazuje stil, odnosno strategiju ulaganja ispitanika. Iz tablice se može zaključiti kako 77 ispitanika, što čini 48% ukupnih ispitanika ne razmišlja o razvijanju strategije, ne razvija strategiju i ne postavlja planove i ciljeve, 35 ispitanika odnosno 22%, ponekad postavlja planove i ciljeve kojih se drže. Jako dobro se kontrolira, podiže ciljanu dobit ili odustaje prema unaprijed postavljenom vremenskom planu 20 ispitanika, što čini 12% ukupnih ispitanika te 9 ispitanika, što čini 6% ukupnih ispitanika, često mijenja vremenske planove, visinu uloga i slično. Drugi odgovor upisalo je 20 ispitanika, što čini 12% ukupnih ispitanika. *Najčešći odgovori glase kako nema strategije ulaganja budući da nema niti interesa prema financijskom tržištu, odnosno da nikada nije bilo ulaganja pa iz tog razloga nije bilo razloga razvijati strategiju. Neki od ostalih odgovora su: „Jako sam oprezna, osobno nisam ulagala, poznajem bližnje koji imaju više iskustva, ali trenutno ne razmišljam o tome“, „Kada bih ulagala, imala bih strategiju“, „Pratim trendove na tržištu i prema tome odlučujem što je najbolje učiniti“, „Prije 10 godina sam kupila dionice HT-a i to je sve. Za ostalo nisam zainteresirana“...

Izvor: Izrada autorice

Na temelju podataka iz Grafikona 5 može se zaključiti da najveći broj ispitanika, 111 osoba, odnosno 69% ukupnih ispitanika samokontrolu na financijskom tržištu smatra izuzetno važnom, dok 43 ispitanika, odnosno 27% ukupnih ispitanika, samokontrolu smatra važnom, a samo 7 ispitanika, što čini 4% ukupnih ispitanika samokontrolu ne smatra važnom.

Izvor: Izrada autorice

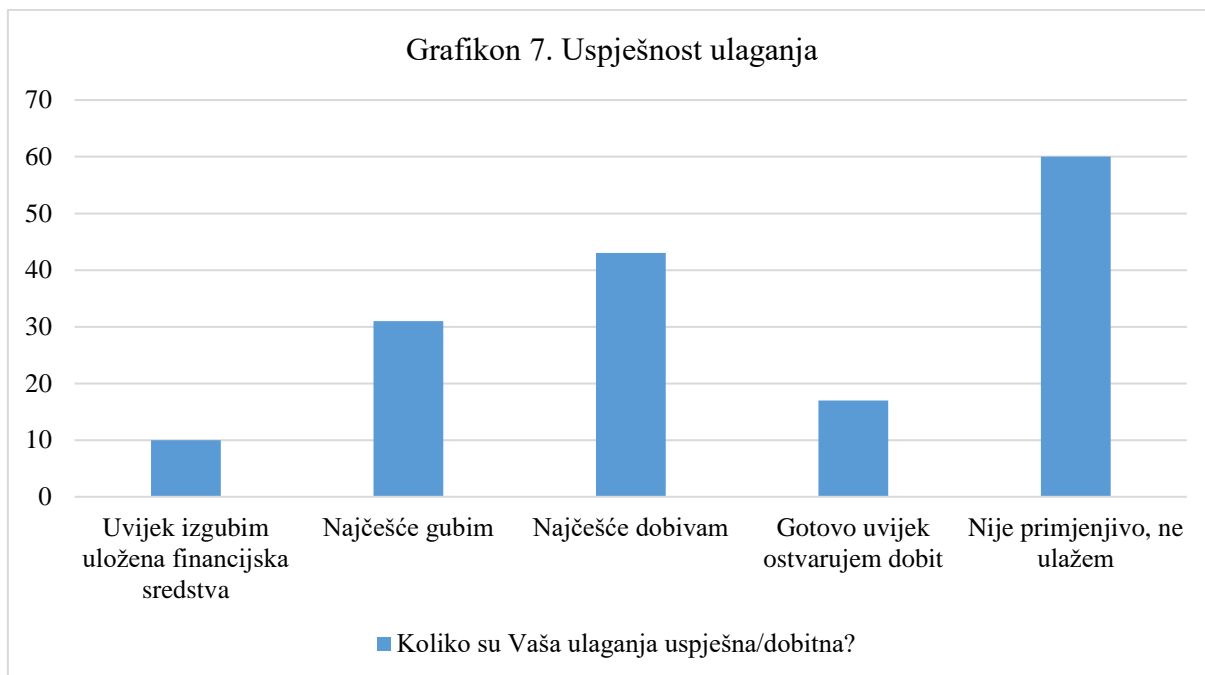
Grafikon 6 prikazuje procjenu vlastite samokontrole ispitanika. Ispitanici su ocjenama u rasponu od 1 do 5 mogli označiti procjenu svoje samokontrole, gdje ocjena 1 predstavlja najnižu ocjenu, odnosno najnižu razinu samokontrole ili procjena da ispitanik nema samokontrolu, dok ocjena 5 predstavlja najvišu ocjenu, odnosno najvišu razinu samokontrole. Na temelju podataka može se zaključiti da je najveći broj ispitanika, 76 osoba ili 47%, svoju samokontrolu ocijenilo ocjenom 4 što predstavlja visoku razinu samokontrole, najvišom razinom samokontrole, odnosno ocjenom 5 označilo je 49 ispitanika, što čini 30% ukupnih ispitanika, ocjenom 1 odnosno najnižom razinom samokontrole označila su 2 ispitanika, odnosno 1% ukupnih ispitanika, dok je srednjim ocjenama 2 i 3 svoju samokontrolu procijenilo 34 ispitanika i to za ocjenu 2, 7 ispitanika što čini 5% ukupnih ispitanika te ocjenom 3, 27 ispitanika što čini 17% ukupnih ispitanika.

Tablica 5. Razlozi ulaganja na financijskom tržištu

„Financijska tržišta vidite kao:“ (mogućnost odabira više odgovora)	Broj ispitanika	Postotak (%)
Dobrom prilikom za dodatnu zaradu	91	56,5
Očuvanje vrijednosti novca	37	23
Primarni (glavni) izvor zarade	7	4,3
Zabava i adrenalin	31	19,3
Gubljenje vremena i financijskih sredstava	41	25,5

Izvor: Izrada autorice

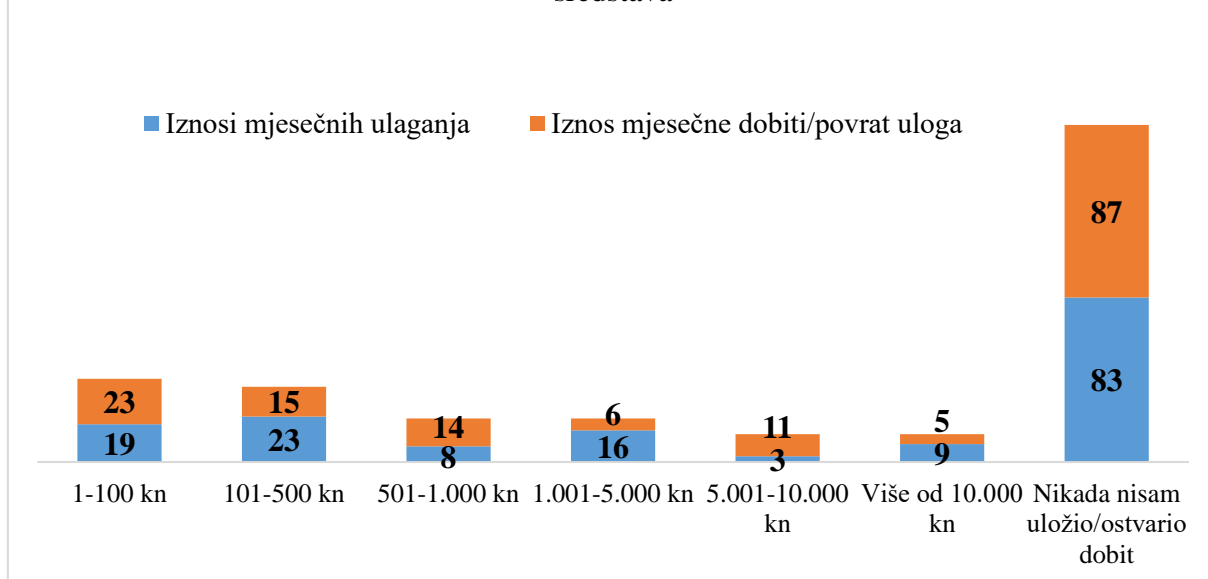
Iz Tablice 5 može se zaključiti da sudionici na financijskom tržištu imaju najčešće više od jednog razloga zbog kojeg se odlučuju na ulaganja. Sukladno tome, može se vidjeti da je najčešći razlog dobra prilika za dodatnu zaradu koji je odabrao 91 ispitanik, odnosno 56,5% ukupnih ispitanika, najrjeđi razlog sudjelovanja na financijskom tržištu je primarni (glavni) izvor zarade koji je odabralo 7 ispitanika, odnosno 4,3%, očuvanje vrijednosti novca je razlog zbog kojeg sudjeluju na financijskom tržištu 37 ispitanika, što čini 23% ukupnih ispitanika, zabavu i adrenalin odabrao je 31 ispitanik, odnosno 19,3% ukupnih ispitanika te 41 ispitanik što čini 25,5% ukupnih ispitanika, smatra da je ulaganje na financijskom tržištu gubljenje vremena i financijskih sredstava.

Izvor: Izrada autorice

Na temelju Grafikona 7 može se zaključiti da najveći broj ispitanika, njih 60, što čini 37% ukupnih ispitanika nikada ne ulaže pa je ovo pitanje za njih neprimjenjivo. Nadalje, najveći broj ispitanika koji sudjeluju ili su sudjelovali ulaganjima na finansijskom tržištu najčešće su ostvarivali dobit, 43 ispitanika ili 27% najčešće ima uspješna ulaganja, dok 31 ispitanik odnosno 19% ukupnih ispitanika najčešće ostvaruje gubitak, 17 ispitanika, što čini 11% ukupnih ispitanika, gotovo uvijek ostvaruje dobit te na kraju, najmanji broj ispitanika, njih 10, što čini 6% ukupnih ispitanika uvijek izgubi uložena finansijska sredstva.

Grafikon 8. Visina ulaganja u odnosu na povrat uložениh finansijskih sredstava

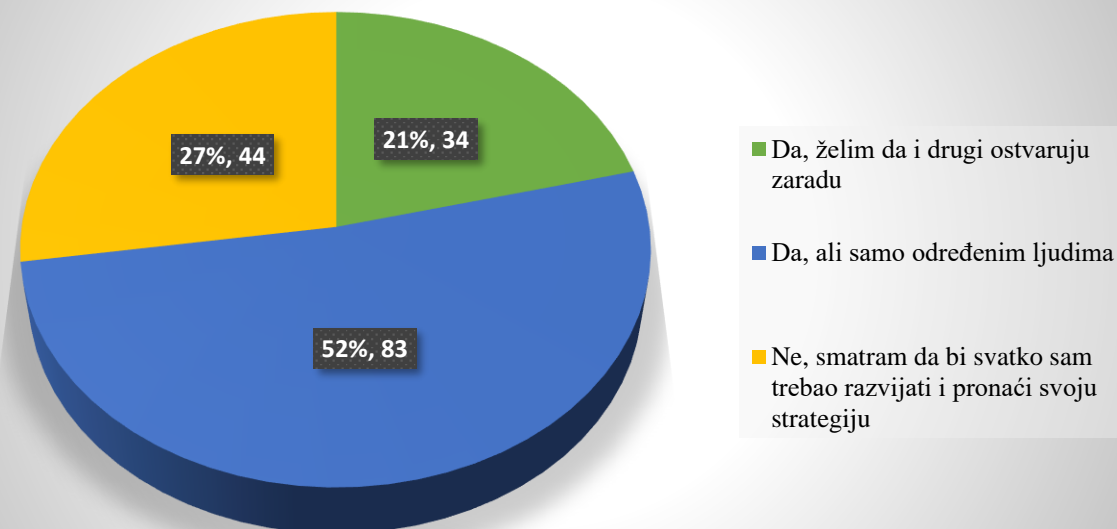

Izvor: Izrada autorice

Temeljem Grafikona 8 može se zaključiti da je u anketi sudjelovalo 83 ispitanika koji nikada nisu uložili na finansijskom tržištu pa time nisu ni mogli ostvariti dobit, a njima su se pridružila još 4 ispitanika, ukupno 87, koji nikada nisu ostvarili povrat svojih uložениh sredstava, odnosno nisu ostvarili dobit na finansijskom tržištu. Najrjeđa visina ulaganja je u rasponu od 5.001. do 10.000 kuna koje prakticira 3 ispitanika, dok su najmanje ostvareni dobiti iznad 10.000 kuna, koje je ostvarilo 5 ispitanika. Od ispitanika koji ulažu, najčešća ulaganja su u rasponu od 101 do 500 kuna koje prakticira 23 ispitanika, dok su najčešći dobiti u rasponu 1 do 100 kuna koje najčešće ostvaruje 23 ispitanika. 15 ispitanika najčešće ostvaruje dobit u rasponu 101 do 500 kuna, 14 ispitanika od 501 do 1.000 kuna, zatim 11 ispitanika najčešće ostvaruje dobit u rasponu 5.001 do 10.000 kuna te 6 ispitanika ostvaruje najčešću dobit u rasponu 1.001 do 5.000 kuna. S druge strane, 19 ispitanika ima najčešće uloge u rasponu 1 do 100 kuna, zatim 16 ispitanika najčešće ulaže iznose u rasponu 1.001 do 5.000 kuna, 9 ispitanika ulaže najčešće iznose iznad 10.000 kuna te 8 ispitanika 501 do 1.000 kuna.

U nastavku slijedi analiza treće cjeline upitnika u kojoj se istražilo koliko ispitanika bi svoju uspješnu strategiju ulaganja bilo spremno podijeliti javnosti, procjenjuje se koliko ispitanika smatra boljim preuzimanje većeg rizika prilikom ulaganja zbog mogućnosti većeg dobitka te koliko ispitanika želi promjenu u svom dosadašnjem načinu ulaganja.

Grafikon 9. Solidarnost ulagača prema javnosti i drugim ulagačima

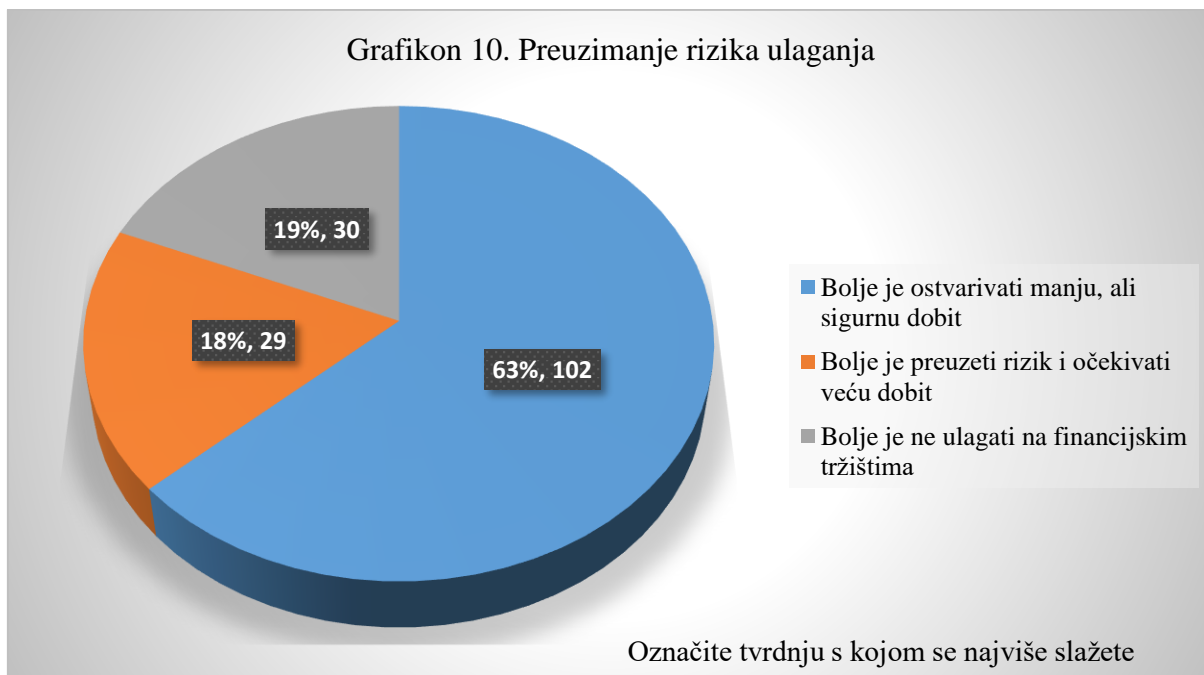

Kada biste pronašli tehniku (strategiju) uspješnog ulaganja biste li to rekli i drugima?

Izvor: Izrada autorice

Grafikonom 9 prikazani su rezultati pomoću kojih se saznalo koliko bi ispitanika podijelilo svoju uspješnu tehniku (strategiju) ulaganja s drugima. Na temelju prikazanih rezultata može se zaključiti da bi 83 ispitanika, odnosno 27% ukupnih ispitanika podijelilo svoju tehniku ulaganja samo s određenim ljudima, što je ujedno i najčešći odgovor ispitanika, zatim slijede 44 ispitanika, odnosno 27% ukupnih ispitanika koji bi svoju strategiju zadržali samo za sebe, jer smatraju da bi svatko sam trebao razvijati i pronaći svoju strategiju ulaganja te najmanji broj, 34 ispitanika što čini 21% ukupnih ispitanika bi svoju strategiju ulaganja podijelilo s drugima, jer žele da i drugi ostvaruju zaradu.

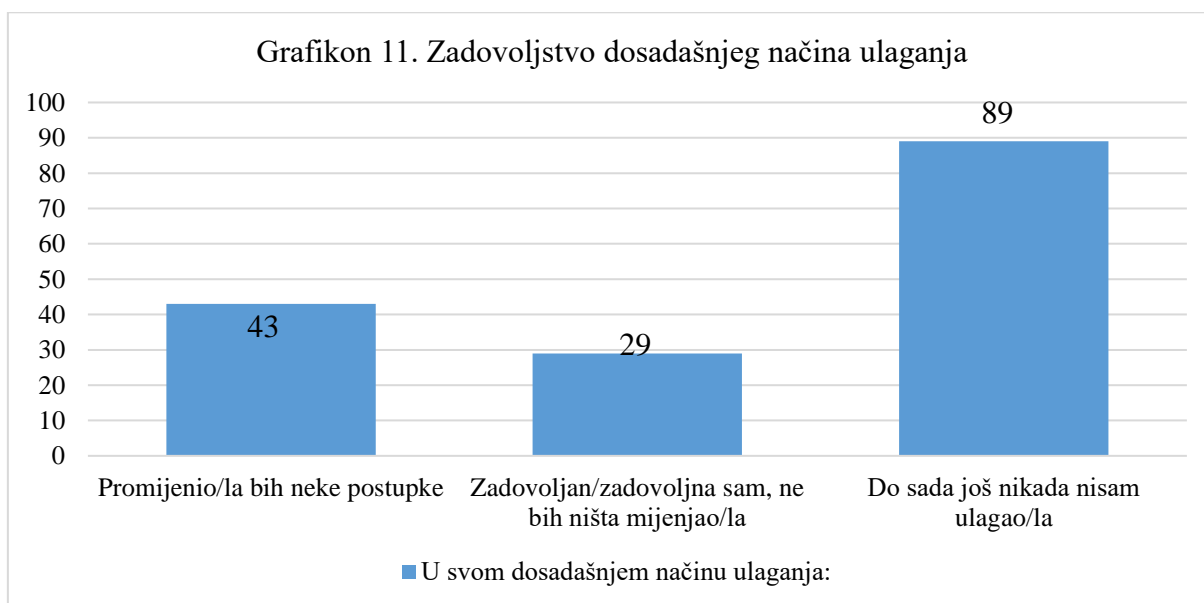
Grafikon 10. Preuzimanje rizika ulaganja

Izvor: Izrada autorice

Na temelju grafikona 10 može se zaključiti kako najviše ispitanika smatra da je bolje ostvarivati manju, ali sigurnu dobit i to, 102 ispitanika što čini 63% ukupnih ispitanika, najmanje ispitanika, njih 29 što čini 18% ukupnih ispitanika smatra da je bolje preuzeti rizik i očekivati veću dobit, dok 30 ispitanika, što čini 19% ukupnih ispitanika smatra kako je bolje ne ulagati na financijskom tržištu.

Grafikon 11. Zadovoljstvo dosadašnjeg načina ulaganja

Izvor: Izrada autorice

Na temelju podataka iz Grafikona 11 može se donijeti zaključak da je najmanji broj, 29 ispitanika zadovoljno svojim dosadašnjim načinom ulaganja, dok bi 43 ispitanika promijenilo neke svoje postupke. S obzirom na prethodne odgovore, očekivano su se 89 ispitanika izjasnila kako do sada još nikada nisu ulagali na financijskom tržištu. Odgovori na ovo pitanje mogu biti temelj za daljnja istraživanja o tome koje postupke bi sudionici promijenili te istražiti postupke i načine ulaganja ispitanika koji su zadovoljni svojim načinom i tehnikama ulaganja.

U nastavku će se prezentirati odgovor posljednje cjeline ankete. Pitanje je otvorenog tipa u kojem su ispitanici bili slobodni upisati kratak komentar, mišljenje, savjet i slično koji smatraju bitnim, a tiče se ulaganja novca. Budući da navedeno pitanje nije imalo obavezan odgovor, odgovor je dalo 65 ispitanika. Neki od odgovora slijede u nastavku.

„Preispitati jako dobro platformu na kojoj se trguje, istražiti savjetnike (ako su vam dani) i svakako ako je ikako moguće naći treću osobu kao savjetnika, tj. mentora koji nije dio platforme koju koristite da vas nezavisno posavjetuje o produktu ili tržištu s kojim trgujete.“; „Trebalo puno istraživati i pratiti trendove, svakako treba očuvati vrijednost novca te pokušati i povećati istu ulaganjima. Nemam iskustva u tome, sve je samo na čitanju i informiranju.“; „Ako se sve temelji na poštenom radu, drago mi je da ljudi mogu dobro živjeti. Žao mi je kada se ljudi bogate i izgube kompas, i tada izgube najveću vrijednost, sebe.“; „Samokontrola je najbitnija stvar kod ulaganja, ako ne ide treba usporiti, a ako ide treba se držati toga, čak i pojačati, pa kad zastane opet se vratiti u normalu.“; „Nemoj biti pohlepan i zatvori poziciju ranije, a ne čekati veći dobitak. I ne žaliti ako nakon zatvorene pozicije tržište i dalje ide u tvoju korist.“; „Za ulaganje novca, treba imati ili prepoznati dobar plan viziju i misiju nekog poduzeća, kao i okolnosti i rizike u kojima se posluje.“; „Procijeniti sve rizike prije ulaganja i imati samokontrolu, riskirati jedino ako je mogući dobitak znatno veći od mogućeg gubitka.“; „Da je ulog osiguran 100% i određeni dio, tj. fiksni % od prinosa baziran i spram iznosa uloga i svih mogućih prinosa.“; „Prvo se educirati i tražiti savjet nekoga tko ima iskustva i dobre rezultate.“; „Ne ulagati u financijska tržišta ako nemate bar nekako znanje o financiranju.“; „Dobro se raspitati i “ispitati” teren prije nego uložite vlastita sredstva.“; „Ako se ne razumijete u financije i financijska tržišta ne ulažite novac.“; „Kontinuiranost i strpljenje su vrlo važni, *Risk management* još važniji.“; „Samokontrola,

dobitna je kombinacija u gotovo svakom sistemu.“; „Trebalo imati novca za ulaganje..., a ja ga nemam.“; „Ne ulaži novac u ono što ovisi o nizu drugih faktora.“; „Uvijek je dobro stvoriti priliku za dodatnu zaradu.“; „Ne žuriti s ulaganjem, situacija se brzo mijenja.“; „Pametno ulaganje s manjim rizikom je sigurnije.“; „Mislim da je pametnije ulagati u nekretnine.“; „Disperzija ulaganja je najvažnija.“

Nisu navedeni svi komentari ispitanika, jer se mnogi podudaraju i ukazuju na iste zaključke, a neki nisu primjenjivi. Kroz odgovore se može vidjeti da većina ispitanika ukazuje na opasnost od preuzimanja rizika, ukazuje na oprez, potiče na istraživanje financijskog tržišta te se naglašava samokontrola. Također, ponovilo se nekoliko komentara u kojima ispitanici savjetuju ulaganje u nekretnine, odabir sigurnih područja ulaganja te navode nedostatak vlastitih financijskih sredstava potrebnih za ulaganje. Nakon analize rezultata svih cjelina ankete, može se zaključiti da šira javnost, u većini, nije upoznata s definicijom financijskih tržišta, poslovanjem te načinom i područjima ulaganja čime je dokazana druga hipoteza ovog rada. Međutim, potrebno je uzeti u obzir i određena ograničenja ovog istraživanja. Prvo ograničenje odnosi se na uzorak istraživanja. U anketi je sudjelovao 161 ispitanik što se u potpunosti ne može smatrati reprezentativnim uzorkom te se ne mogu izvesti konačni zaključci, ali rezultati ovog istraživanja mogu biti temelj za daljnja istraživanja. Drugo ograničenje može se povezati s nedostatkom prethodnih istraživanja s kojima bi se rezultati ovog istraživanja mogli uspoređivati.

S obzirom na rezultate, postavljen je temelj za daljnje istraživanje sportskih kladionica u smislu financijskih tržišta te bi bilo dobro istražiti razloge zbog kojih ispitanici smatraju, odnosno ne smatraju kladionicu dijelom financijskog tržišta. Većina ispitanika izjasnila se kako nikada ne ulaže na financijskom tržištu, stoga bi i ovo pitanje moglo biti temelj za daljnja istraživanja kako bi se saznali razlozi zbog kojih većina ljudi nije zainteresirana i ne želi se baviti ulaganjima na financijskim tržištima. Također, potrebno je istražiti razloge prestanka ulaganja te dobivenim rezultatima pronaći rješenja kojima bi se zadržali postojeći ulagači i trgovci na financijskom tržištu, potaknuli potencijalni ulagači te ponovno pridobili izgubljeni. U pronalasku adekvatnih rješenja mogli bi se detaljnije istražiti i postupci koje bi sudionici promijenili te istražiti postupke i načine ulaganja ispitanika koji su zadovoljni svojim načinom i tehnikama ulaganja.

U nastavku će se predstaviti bitni čimbenici uspjeha te moguća tehnika i rezultati uspješnog ulaganja na primjeru kladionice.

3.2. Tehnika i rezultati uspješnog ulaganja na primjeru kladionice

Postojeći sudionici na financijskim tržištima često gube svoja uložena financijska sredstva zbog nedostatka istraživanja financijskog tržišta te svjesnosti o rizicima, čimbenicima uspjeha, odnosno neuspjeha i važnosti postavljanja, razrade i kvalitetne implementacije strategije prije samog ulaska u poziciju. Iz tog razloga u ovom dijelu rada govorit će se i ukazati na važnost upravo tih činjenica. Također, predstaviti će se plan i tehnika ulaganja te implementacija plana na primjeru kladionice.

Neposredno prije ulaska na tržište potrebno je proučiti i istražiti tržište, načine i principe poslovanja, procedure i pravila. Nakon upoznavanja definicija i instrumenata trgovanja te načina i mogućnosti kojima se može trgovati i investirati, najpoželjnije je specijalizirati se za određeno područje.

Financijsko tržište je kompleksno te je iz tog razloga poželjna specijalizacija određenog segmenta. Specijalizacija pridonosi uspješnosti ulaganja, jer se investitor, odnosno trgovac usavršava u jednom ili nekoliko određenih instrumenata, proširuje znanja i vještine trgovanja te na taj način lakše, brže i sigurnije može donositi odluke. Iz tog razloga specijalizaciju možemo smatrati jednim od čimbenika uspješnog ulaganja.

Uz specijalizaciju, vrlo bitan čimbenik uspješnosti je i samokontrola ili disciplina. Disciplinom možemo smatrati pravila, postupke, procedure i ponašanja koja trgovac ili investitor individualno postavlja radi postizanja postavljenih ciljeva. U ovome smislu ne postoje sankcije i kazne druge osobe ili institucije, budući da se ne narušava javna disciplina već osobna. Ne poštivanje i ne pridržavanje postavljenih pravila najčešće rezultira gubitkom i neostvarenim ciljevima. Samokontrola nije laka, jer uključuje kontrolu i praćenje vlastitih emocija, a ulazak u emocionalnu sferu predstavlja kontrolu i blokiranje vlastitih želja i težnji. Kako bi sudionik na tržištu mogao imati samokontrolu, odnosno disciplinu, najprije treba osvijestiti važnost i težinu samokontrole te rizik koji nosi ne pridržavanje iste.

Razumijevanje i svjesnost rizika na tržištu također je bitan čimbenik uspjeha. Rizik se može definirati kao stupanj neizvjesnosti od budućih događaja ili rezultata, odnosno neizvjesnost hoće li se ostvariti postavljeni ciljevi. Reflektira se kroz nastup neželjenih događaja, donošenja pogrešnih odluka, nesigurnost pri iščekivanju željenih rezultata i slično. Znanje i stručnost, usavršavanje tehnika te praćenje i vođenje statistika uvelike mogu smanjiti rizike pa se u smislu ulaganja sugeriraju. Čimbenici uspjeha međusobno su povezani te se najbolji rezultati dobivaju provodeći i poštujući svaki od njih. U nastavku će se dati primjer tehnike ulaganja te rezultati primijenjene tehnike na primjeru klađenja u sportskim kladionicama. Bitno je naglasiti kako se bez pridržavanja i implementacije unaprijed postavljenog plana i pravila rizici znatno povećavaju, a to najčešće rezultira neostvarenjem ciljeva. Ne pridržavanjem postavljenih planova jedan je od ključnih čimbenika neuspjeha.

Jednako tako, na financijskom tržištu se kao čimbenik neuspjeha može smatrati i ego, odnosno sujeta. Pretjerana briga za ego i konstantna težnja za vanjskim znakovima vlastite vrijednosti, sprječavaju razumno i objektivno donošenje odluka te prihvatanje tuđih savjeta i kritika. Emotivno vezanje za određeno društvo, dionice i druge financijske instrumente te pozicije na tržištu, također su čimbenik neuspjeha, jer mogu dovesti do zadržavanja određenih financijskih instrumenata ili pozicije koji nemaju izgleda u budućnosti. Na financijsko tržište treba ući oprezno, spremno i razborito.

Nakon upoznavanja instrumenata ulaganja, odnosno u ovom primjeru pravila, principa i načina ulaganja u sportske kladionice i kategorije u koje se može ulagati, donosi se odluka specijalizirati se za inozemne lige i to Englesku i Njemačku nogometnu ligu. Odabrana Engleska liga unutar jedne sezone igra 38, dok Njemačka 34 kola. Sportske kladionice nude različite mogućnosti ulaganja, a budući da je ovaj primjer fokusiran na Europsku ligu i pravila u Europi, primijeniti će se pravila europskih sportskih kladionica i to u kategoriji nogometa. Također, vrlo je važno istražiti koja je kladionica najunosnija, jer različite kladionice mogu davati različite koeficijente za iste klubove, a koeficijenti određuju visinu dobitka. Manji koeficijent donosi manji dobitak, dok veći koeficijent znači i veći dobitak. Dobitak se izračunava na način da se koeficijent množi s visinom uloga, a umnožak je iznos dobitka. Iz tog razloga poznavanje tržišta, politike kladionica te pravovremena i kvalitetna informacija u

konačnici mogu donijeti veću zaradu. Kod ulaganja u dionice, obveznice, kriptovalute i ostale financijske instrumente, također je za uspješno ulaganje vrlo važno odabrati uglednog i licenciranog brokera s kvalitetnim uslugama te visokom sigurnosti ulaganja.

Kod nogometa postoji mogućnost klađenja na broj žutih i crvenih kartona po utakmici, tko će prvi, a tko posljednji dati gol, količinu golova po utakmici ili klubu, koji igrač će dati gol, koji klub će odnijeti pobjedu, hoće li utakmica bit neriješena, koja momčad će prva imati loptu na centru i slično. Za konkretan primjer odlučeno je ulagati u klađenje na ostvarene golove i na izjednačene rezultate, odnosno neriješene utakmice. Također, u odabranoj kategoriji na ostvarene golove postoje podskupine, odnosno podjele, hoće li biti u rasponu 0-1, 2-3, 4-5 i na kraju 6+ golova na utakmici. Za primjer je odabrana kategorija 2-3 gola po utakmici, s prosječnim koeficijentom 2. Za kategoriju neriješen rezultat ne postoje podskupine. Ulaže se na neriješenu utakmicu ili se ne odabire ova kategorija. Prosječan koeficijent za neriješen rezultat je 3,5.

Kako bi se kreirala kvalitetna tehnika ulaganja, najprije će se analizirati statistički podaci jedne i druge odabrane kategorije. Dakako, nije pravilo odabrati dvije kategorije već je to individualni izbor ulagača prema financijskim mogućnostima. Kada bi se napravila paralela s klasičnim ulaganjem na financijskom tržištu, tada bi, u ovom primjeru, dvije odabrane kategorije bile ulaganja u dva financijska instrumenta, primjerice, u dionice i valute.

U nastavku slijedi statistički prikaz visine ulaganja kako bi se otkrilo koji model ulaganja najviše odgovara financijskim mogućnostima ulagača.

Tablica 6. Model ulaganja

Kolo	Iznosi ulaganja (u Eurima)								
1.	1	1,50	2	2,5	3	3,5	4	4,5	5
2.	3,00	4,00	5,00	6,00	7,00	8,00	9,00	10,00	11,00
3.	7,00	9,00	11,00	13,00	15,00	17,00	19,00	21,00	23,00
4.	15,00	19,00	23,00	27,00	31,00	35,00	39,00	43,00	47,00
5.	31,00	39,00	47,00	55,00	63,00	71,00	79,00	87,00	95,00
6.	63,00	79,00	95,00	111,00	127,00	143,00	159,00	175,00	191,00
7.	127,00	159,00	191,00	223,00	255,00	287,00	319,00	351,00	383,00
8.	255,00	319,00	383,00	447,00	511,00	575,00	639,00	703,00	767,00
9.	511,00	639,00	767,00	895,00	1.023,00	1.151,00	1.279,00	1.407,00	1.535,00
10.	1.023,00	1.279,00	1.535,00	1.791,00	2.047,00	2.303,00	2.559,00	2.815,00	3.071,00
11.	2.047,00	2.559,00	3.071,00	3.583,00	4.095,00	4.607,00	5.119,00	5.631,00	6.143,00

Izvor: Izrada autorice

Tablica 6 prikazuje model ulaganja, odnosno visinu početnog uloga te povećanje uloga kroz kola. Prvi stupac označava redni broj kola u sezoni, dok svaki sljedeći stupac prikazuje iznose ulaganja. Model je formiran počevši od ulaganja s 1 Eurom te je završen s početnim ulogom 5 Eura. Iznosi se kroz svako sljedeće kolo povećavaju kako bi se vratio prethodno izgubljeni ulog te ostvarila dobit. Pema tome, visina uloga formirana je na način da se svaki prethodni ulog množi s 2, jer je umnožak s 2 najmanja jedinica s kojom se može množiti kako bi se vratio prethodno izgubljen ulog i zbraja se s 1 da bi se povećala zarada u sljedećem kolu. Dakle, da bi se dobila visina uloga za sljedeće kolo prethodni ulog se množi s 2 i zbraja s 1 ($1 \times 2 + 1 = 3$; $1,5 \times 2 + 1 = 4$ i tako redom). Nakon što se odredila visina uloga za određen broj kola, slijedi označavanje od najboljih, odnosno najunosnijih pozicija prema pragu financijske mogućnosti i najmanje unosnim pozicijama. Naime, ulaskom u svako sljedeće kolo ostvaruje se i manji iznos zarade budući da je potrebno pokriti sva do tad uložena financijska sredstva, ali o tome će se nešto više kasnije. Dakle, može se zaključiti da su najsvjetlija polja u tablici, ulogi od 1 do 9 Eura, najpoželjniji za ostvarivanje dobitka, što bi značilo da se najveća dobit ostvaruje u prva tri kola za početnu visinu uloga 1 i 1,5 Eura. Za početnu visinu uloga u rasponu od 2 do 4 Eura, najunosnija su prva dva kola te za početne uloge u visini 4,5 i 5 Eura najpoželjnije je ostvariti dobitak već u prvom kolu. Sivo označena polja predstavljaju povećanje uloga i lagano smanjenje zarade, dok tamnija polja označavaju znatno povećanje uloga i smanjenje ukupne zarade. Najtamnija oznaka u 7. i 8. kolu predstavlja gotovo kritične točke, u smislu financijske mogućnosti ulagača, dok crvena oznaka i linija predstavljaju kritičnu točku i posljednju visinu uloga do koje se planira ići. Sve ispod crvene linije su iznosi

iznad koje ulagač više ne želi ići ili nema financijsku mogućnost. Oznake u ovoj tablici predstavljaju isključivo visinu uloga koji ulagač financijski može podnijeti i do visine koje želi ići. U primjeru iz tablice zaključuje se da je najviši iznos 511,00 Eura do kojeg je ulagač spreman uložiti.

Bitno je napomenuti da je model izračuna i visine ulaganja proizvoljan, prema mogućnostima ulagača. Tablica 6 je samo jedan od primjera. Osnovica uloga može se množiti i zbrajati s većim jedinicama, ali naglašava se velika pažnja na financijsku snagu i mogućnost opstanka u poziciji do ostvarenja dobitka, odnosno planiranog kola, kao i na pokriće uloženi sredstava ostvarenim dobitkom, a ujedno i ostvarenje zarade zbog koje se isplati cjelokupno zalaganje i izračuni. Nakon što se odabere jedan ili više modela po kojima će se krenuti s ulaganjem, potrebno je na temelju prethodne tablice i odabranog modela izraditi daljnju analizu. Budući da se prema prvom modelu može odigrati najviše kola i s najnižim ulozima, smatra se da je u predviđenoj sezoni to najprihvatljiviji model. U nastavku slijedi prikaz statističke analize prema odabranom modelu ulaganja s početnom visinom uloga 1 Euro. Prikaz u Tablici 7.

Tablica 7. Statistička razrada odabranog modela ulaganja

Kolo	Visina uloga prema odabranom modelu ulaganja (u Eurima)										
	Statistička razrada dobitaka										
	1	3	7	15	31	63	127	255	511	1023	2047
1	100										
2	45	55									
3		24,75	30,25								
4			13,61	16,64							
5				7,49	9,15						
6					4,118	5,033					
7						2,265	2,768				
8							1,246	1,522			
9								0,685	0,837		
10									0,377	0,461	
11										0,207	0,253
12											0,113

Izvor: Izrada autorice

Iz Tablice 7 može se zaključiti koliko je u jednoj sezoni moguć dobitak, odnosno koliko puta će se u sezoni morati uložiti određeni iznos iz postavljenog modela ulaganja. Prvi stupac predstavlja redni broj kola, dok prvi brojevi redak predstavlja iznose ulaganja prema prethodno odabranom modelu ulaganja. Iznosi su izraženi u Eurima. Prvi ulog, u prvom kolu, je 100 Eura, budući da se ulaže 1 Euro po paru, a odabrano je 100 parova. Statistički izračun prikazuje da će se nakon prvog kola vratiti 45% iznosa, odnosno da će 45 parova imati rezultat na kraju utakmice u korist ulagača. U drugom kolu potrebno je uložiti 3 Eura na 55% izgubljenih parova kako bi se vratio izgubljeni ulog te ostvarila zarada. Nakon drugog kola, statistika pokazuje dobitak na 24,75% parova te je u trećem kolu potrebno uložiti 7 Eura na 30,25% parova. Prema statistici, dobitak bi trebao biti na 13,61% parova te bi sljedeći ulog u visini 15 Eura bio na 16,64% parova u četvrtom kolu koje bi donijelo 7,49% dobitnih parova, a ponovno je potrebno uložiti 31 Euro na 9,15% parova. Ovo kolo donijelo bi 4,118% dobitnih parova, što ukazuje na to da će u sljedećem kolu ulog morat biti 63 Eura na 5,033% para te ostvareni dobitak 2,265% parova. Zatim, u sedmom kolu slijedi ulog na 2,768% parova u visini 127 Eura. U ovom kolu ostvario bi se dobitak na 1,246% parova, što ukazuje na to da je u osmom kolu potrebno uložiti na 1,522% parova s 255 Eura uloga. Nakon osmog kola, statistički podaci procjenjuju dobitak na 0,685% parova te da bi se u devetom kolu trebalo uložiti 511 Eura na 0,837% parova što, u ovom slučaju, predstavlja gornju postavljenu granicu ulagača. Također, na temelju tablice može se zaključiti kako bi 0,837 puta tijekom cijele sezone trebalo uložiti najviši postavljen iznos, odnosno planirani prag ulaganja, što je svega jednom ili niti jednom kroz cijelu sezonu. Jednako tako, vjerojatnost da će se taj prag prijeći ili da će se trebati odustati od daljnjeg ulaganja je 0,377% te se svakim sljedećim kolom šanse za većim ulaganjem smanjuju.

Statistički podatak o vjerojatnosti dobitka i visine uloga izračunava se tako da se u odnos stavi 1 i visina koeficijenta pa je u ovom primjeru $1/2,22 = 0,45\%$. Time se dobila vjerojatnost da će početni ulog na 100 parova ostvariti dobitak na 45 parova. Zatim, da bi se dobili podaci o visini ulaganja u sljedećem kolu, koji će vratiti prethodno izgubljena sredstva te ostvariti zaradu, izračunavaju se na način da se svaki prethodni ulog pomnoži s 0,55. Na taj način je formirana i Tablica 7.

Bitno je napomenuti da se u formule mogu uvrstiti koeficijenti postavljeni od strane kladionica, međutim, isti se mogu i samostalno izračunati. Budući da kladionice često smanjuju

koeficijente za otprilike 5% zbog vlastitih koristi, poželjno je samostalno izračunati koeficijent zbog što preciznijeg statističkog izračuna i analize određenog kluba. U prvoj kategoriji iz primjera u kojem je odabrano ulagati na 2 do 3 gola po utakmici, uzima se u obzir određeni klub i broj utakmica na kojima je prethodne sezone bio rezultat ukupno 2 do 3 gola po utakmici. Dakle, zbroji se koliko je u 38 kola za odabrani klub rezultat bio ukupno 2 do 3 gola. Primjerice, ukoliko je u 38 kola klub 12 puta završio utakmicu s ukupnim zbrojem golova 2 ili 3, tada ćemo uvrstiti u formulu: $12 \times 0,038 = 0,456$, odnosno da dobijemo postotak, $0,456 \times 100 = 45,6\%$. Rezultat umnoška predstavlja šansu, odnosno vjerojatnost da će 45,6% utakmica analiziranog kluba završiti s 2 do 3 gola. Zatim slijedi izračun koeficijenta pomoću formule: $1 / \text{rezultat vjerojatnosti} = \text{koeficijent kluba}$, odnosno:

$$(1 / 45,6) \times 100 = 2,19$$

Rezultat prikazuje da bi s ovim primjerom klub imao koeficijent 2,19.

Da ne bi sve ostalo samo na pretpostavkama, u nastavku se daje prikaz stvarnog ulaganja (Tablica 8) u kojem će se primijeniti prethodno predstavljena tehnika. Na ovaj način će se tehnika testirati te utvrditi može li se ova strategija smatrati uspješnom tehnikom ulaganja.

Tablica 8. Primjena tehnike ulaganja u kategoriji 2 – 3 gola po utakmici

<i>Premier League/ Engleska prva liga</i>	Ulozi na 2-3 gola po utakmici na tjednoj bazi (u Eurima)													Ulog
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	
<i>Arsenal</i>	1	3	1	3	7	15	31	1	3	7	15			87,00
<i>Aston Villa</i>	1	3	1	1	3	7	15	31	63					125,00
<i>Bournemouth</i>	1	1	1	3	7	15	31	63	127	255	511	1.023		2.038,00
<i>Brighton</i>	1	1	1											3,00
<i>Burnley</i>	1	1	1											3,00
<i>Chelsea</i>	1	3	1	3	7	15	1							31,00
<i>Crystal Palace</i>	1	3	7	1	3	7	1							23,00
<i>Everton</i>	1	3	7	1	3	7	1	3	7					33,00
<i>Leicester</i>	1	3	1	1	3	7								16,00
<i>Liverpool</i>	1	3	1	3	1	3								12,00
<i>Manchester City</i>	1	3	7	15	31	63	127	255	1	1				504,00
<i>Manchester United</i>	1	3	1	1										6,00
<i>Newcastle United</i>	1	3	7	15	1	3	7	15	31	63	1	3	7	157,00
<i>Norwich</i>	1	3	7	15	1	3	1							31,00
<i>Sheffield United</i>	1	1	3	1										6,00
<i>Southampton</i>	1	1	1											3,00
<i>Tottenham</i>	1	3	7	15	31	63	1	1						122,00
<i>Watford</i>	1	1	3	7	1	3	7							23,00
<i>West Ham</i>	1	3	1	3	1	3								12,00
<i>Wolverhampton</i>	1	3	1	1	3	7								16,00
UKUPNO													3.251,00	

Izvor: Izrada autorice

U Tablici 8 prikazana su ulaganja na 20 klubova Engleske prve lige. Ulagalo se 13 tjedana prema prethodno postavljenom modelu ulaganja. Neposredno prije ulaganja postavljen je plan, ulagati će se do granice 2.047,00 Eura ili do ostvarenja 3 dobitka po klubu. Prvi stupac u tablici predstavlja naziv kluba, sljedećih 13 stupaca prikazuje ulaganja izražena u Eurima po svakom tjednu i klubu te posljednji stupac označava ukupni iznos uloga po klubu za navedeno razdoblje. Zelena polja označavaju dobitke. Na temelju tablice može se zaključiti da su planirani dobitci ostvareni što potvrđuje uspješnost postavljene strategije. Također, može se vidjeti da je za jedan klub najviši iznos uloga 1.023,00 Eura što je vrlo blizu krajnje granice postavljenog plana, dobitak je ostvaren u desetom kolu, dok su svi ostali klubovi ostvarili dobitak u najviše sedam kola. Ukoliko analiziramo prethodno dobivene statističke podatke može se reći da su stvarni rezultati u korelaciji s dobivenim statističkim podacima, budući da su dobitci u točno određenim statističkim intervalima. Iznos ukupnih ulaganja na kraju 13. tjedna je 3.251,00 Euro. Detaljniji

podaci o iznosima ulaganja, dobitcima i konačnoj zaradi mogu se vidjeti u tablici ispod (Tablica 9.).

Tablica 9. Rezultat tehnike ulaganja u kategoriji 2 – 3 gola po utakmici

Premier League/ Engleska prva liga	Ulog (u Eur)	Dobitak (u Eur)	Zarada (u Eur)
<i>Arsenal</i>	87,00	102,90	15,90
<i>Aston Villa</i>	125,00	147,10	22,10
<i>Bournemouth</i>	2.038,00	2.250,60	212,60
<i>Brighton</i>	3,00	6,30	3,30
<i>Burnley</i>	3,00	6,10	3,10
<i>Chelsea</i>	31,00	41,80	10,80
<i>Crystal Palace</i>	23,00	33,00	10,00
<i>Everton</i>	33,00	46,10	13,10
<i>Leicester</i>	16,00	46,10	30,10
<i>Liverpool</i>	12,00	19,80	7,80
<i>Manchester City</i>	504,00	565,20	61,20
<i>Manchester United</i>	6,00	10,30	4,30
<i>Newcastle United</i>	157,00	187,00	30,00
<i>Norwich</i>	31,00	38,00	7,00
<i>Sheffield United</i>	6,00	10,00	4,00
<i>Southampton</i>	3,00	6,10	3,10
<i>Tottenham</i>	122,00	143,00	21,00
<i>Watford</i>	23,00	33,00	10,00
<i>West Ham</i>	12,00	18,40	6,40
<i>Wolverhampton</i>	16,00	23,00	7,00
UKUPNO	3.251,00	3.733,80	482,80

Izvor: Izrada autorice

Tablica 9 prikazuje iznose ukupnih uloga, dobitaka i zarada unutar 13 tjedana ulaganja, a veže se za ulaganja iz Tablice 8. Ukupni iznos uloženi novčanih sredstava na 20 klubova, unutar 3 mjeseca je 3.251,00 Euro, ukupni dobitci iznose 3.733,80 Eura te konačna ukupna zarada 482,80 Eura. Može se zaključiti da je unutar 13 tjedana ostvaren postavljen cilj, jer je za svaki odabrani klub ostvaren dobitak u tri navrata, a gornja granica uloga nije prekoračena.

U ovom slučaju plan je uspješno proveden. Tehnika ulaganja se pokazala kao dobitna, a to dovodi do zaključka da je kreirana uspješna tehnika ulaganja. Međutim, bitno je napomenuti

da je u nekim klubovima ishod mogao biti i drugačiji, ali u tom slučaju postoje dodatne strategije kojima bi se situacija nastojala izvući u korist ulagača. Primjerice, da se nije ostvario dobitak za krizni klub u desetom kolu, tada bi se iznos mogao podijeliti na kritični klub i dobrostojeći klub kako bi se smanjio iznos ulaganja te povećala šansa dobitka, odnosno smanjio gubitak ili bi se mogao smanjiti broj klubova na koje se ulaže pa bi raspoloživ iznos za ulaganje bio dovoljan za povrat prethodno uložениh sredstava i ostvarivanje daljnjih dobitaka. Moglo bi se postaviti pitanje, da li bi to bilo uzaludno?! Međutim, ukoliko se prate statistički podaci tada se zaključuje da je velika vjerojatnost da će se u sljedećim kolima ostvariti dobitak, ali ovo može biti temelj za daljnja istraživanja po tom pitanju.

U nastavku će se analizirati statistika i strategija za drugu kategoriju, a to su klađenje na izjednačene rezultate, odnosno na neriješene utakmice Njemačke lige. Odabrana je druga Njemačka liga iz razloga što je rezultat prethodnog istraživanja, koje nije obuhvaćeno ovim radom, pokazalo da je upravo navedena liga u prethodnoj sezoni imala najveći broj neriješenih utakmica u jednoj sezoni s najmanjim periodom čekanja na neriješeni rezultat. Da bi ulaganje bilo uspješnije, potrebno je i u ovoj, kao i svakoj kategoriji postaviti plan i kreirati model ulaganja te izraditi određene statističke tablice koje će formirati i samu strategiju ulaganja. Na početku je postavljen plan da će se ulagati u razdoblju 12 tjedana kroz 12 kola. Stoga se u nastavku izrađuje tablica modela ulaganja za kategoriju izjednačenih rezultata (Tablica 10).

Tablica 10. Model ulaganja prilagođen kategoriji neriješenih utakmica

Kolo	Koeficijent ulaganja	Iznosi ulaganja (U Eurima)
1.	0,00	1,00
2.	1,60	1,60
3.	1,60	2,56
4.	1,60	4,10
5.	1,60	6,55
6.	1,60	10,49
7.	1,60	16,78
8.	1,60	26,84
9.	1,60	42,95
10.	1,60	68,72
11.	1,60	109,95
12.	1,60	175,92

Izvor: Izrada autorice

Tablica 10. predstavlja model ulaganja za kategoriju izjednačenih utakmica. Prvi stupac označava broj kola, drugi stupac tablice je koeficijent ulaganja, odnosno broj kojim se množe prethodni iznosi ulaganja kako bi se dobili iznosi ulaganja u sljedećem kolu te treći stupac prikazuje iznose ulaganja po kolu. Budući da je postavljen plan ulagati u 12 kola, za taj period je izrađena tablica.

Bitno je napomenuti da je povećanje iznosa u sljedećim kolima po fiksnom koeficijentu, za razliku od kategorije ulaganja na golove, jer je prosječan koeficijent klubova za neriješene rezultate veći. Veći koeficijent rezultira i većim dobitkom koji je potreban za nadoknadu svih prethodno izgubljenih kola, a ujedno i ostvarenje zarade. Statistički podaci pokazuju da je u ovom slučaju dovoljno pomnožiti prethodno izgubljen ulog s 1,60 kako bi se ostvarila ciljana zarada i pokrili troškovi. Kod većih koeficijenata potreban je manji iznos ulaganja da bi se vratili prethodni ulozi i ostvarila zarada, dok je kod nižih koeficijenata, kao što je bilo u primjeru s klađenjem na golove, potreban veći iznos uloga za isto.

Nakon definiranja modela ulaganja potrebno je analizirati odabranu ligu te predvidjeti određene rizike. Kako bi se to postiglo u nastavku će se pomoću statističkih podataka izraditi tablica s podjelom klubova prema riziku (Tablica 11.)

Tablica 11. Podjela klubova prema riziku

Rizičnost	Bundesliga II	Najduži period X	Broj X	Golovi	Rezultat
Najrizičniji 15-20	<i>FC Cologne</i>	14	6	53	20
Poprilično rizičan 9-14	<i>Dynamo Dresden</i>	16	8	42	11
Rizičan 4-8	<i>Duisburg</i>	7	9	52	4
Manje rizičan 0-3	<i>FC Heidenheim</i>	7	9	50	3
	<i>Holstein Kiel</i>	11	14	71	2
	<i>Ingolstadt</i>	7	9	47	2
Najmanje rizičan -1 i manje	<i>Bochum</i>	9	9	37	-1
	<i>Union Berlin</i>	6	11	54	-2
	<i>Greuther Fuerth</i>	9	10	37	-4
	<i>Erzgebirge Aue</i>	9	10	35	-5
	<i>Sandhausen</i>	8	10	35	-6
	<i>St. Pauli</i>	8	10	35	-6
	<i>Arminia Bielefeld</i>	5	12	51	-7
	<i>Darmstadt</i>	6	13	47	-11

Izvor: Izrada autorice

Da bi se na kvalitetan način postavila strategija, odnosno tehnika ulaganja prvo je potrebno analizirati odabrane klubove na koje će se kladiti. Iz tog razloga izrađena je Tablica 11. Tablica prikazuje 14 odabranih klubova druge njemačke lige „Bundesliga II“. Liga uključuje 18 klubova, ali zbog nepotpunih podataka iz prethodne sezone 4 kluba je isključeno iz klađenja, jer se bez statističkih podataka nisu mogli adekvatno procijeniti. Iz Tablice 11 može se zaključiti koji klubovi nose najviše rizika, a kod kojih je rizik ulaganja manji. Prvi stupac predstavlja razinu rizika. Osim tekstualnih naputaka, ćelije tablice označene su i bojama kako bi pregled skupina rizičnijih od manje rizičnih klubova bila lakša. Naziv klubova nalazi se u drugom stupcu. Klubovi su formirani u skupine po bojama, od crvene koja predstavlja najrizičniji klub do zelene skupine kao oznaku najmanje rizičnih klubova. Treći stupac predstavlja najduži neprekidni period kluba u kojem nije ostvaren neriješen rezultat, dok je četvrti stupac ukupan broj utakmica u sezoni koje su završile izjednačenim rezultatom. Peti

stupac nosi naziv Golovi. Ovaj stupac označava ukupan broj ostvarenih (zabijenih) golova u sezoni po klubu. Podaci o golovima nisu ključni, ali nisu ni zanemarivi s obzirom da prikazuju jačinu kluba, ukoliko ostvaruju velik broj golova u sezoni, manja je vjerojatnost da će rezultati biti izjednačeni. Stoga, da bi se dobila što točnija procjena kluba potrebno je i ovu kategoriju uvrstiti u tablicu. Posljednji stupac je rezultat, odnosno procjena rizičnosti kluba na temelju prethodno dobivenih podataka. Rezultat je dobiven složenom formulom koja zahtjeva zasebnu analizu pa ovim radom neće biti obuhvaćena.

Na temelju prethodno dobivenih podataka, u nastavku slijedi stvarni primjer klađenja (Tablica 12.).

Tablica 12. Primjena tehnike ulaganja u kategoriji neriješenih utakmica

<i>Bundesliga II / Njemačka 2. liga</i>	Ulozi na neriješene utakmice na tjednoj bazi (u Eurima)												Ulog
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
<i>Fc Cologne</i>						1,00	1,60	2,56					5,16
<i>Dynamo Dresden</i>				1,00	1,60	2,56	6,55	10,49	16,78				38,98
<i>Duisburg</i>			1,00	1,60	2,56								5,16
<i>FC Heidenheim</i>		1,00	1,60	2,56	4,10	6,55	10,49						26,30
<i>Holstein Kiel</i>		1,00											1,00
<i>Ingolstadt</i>		1,00											1,00
<i>Bochum</i>	1,00	1,60	2,56	4,10									9,26
<i>Union Berlin*</i>	1,00	1,60	1,00	1,60	1,00	1,00	1,00	1,60	2,56	1,00			13,36
<i>Greuther Fuerth</i>	1,00	1,60											2,60
<i>Erzgebirge Aue</i>	1,00	1,60											2,60
<i>Sandhausen</i>	1,00	1,60	2,56	4,10									9,26
<i>St. Pauli</i>	1,00	1,60	2,56	4,10	6,55	10,49	16,78	26,84					69,92
<i>Arminia Bielefeld*</i>	1,00	1,00	1,60	2,56	1,00	1,00	1,60	2,56	4,10	6,55	10,49	16,78	50,24
<i>Darmstadt*</i>	1,00	1,60	2,56	4,10	6,55	1,00	1,60	2,56	4,10	6,55			31,62
UKUPNO												266,46	

Izvor: Izrada autorice

Iz Tablice 12. može se vidjeti način i visina ulaganja po unaprijed postavljenom planu kroz 12 tjedana, odnosno 12 kola te dobitci po kolu. U prvom stupcu je popis klubova označenih odgovarajućom bojom prema stupnju rizika. Tri kluba su dodatno označena zvjezdicom koja predstavlja promjenu u novoj sezoni. Promjene bi mogle utjecati na buduće rezultate klubova te se u skladu s tim može prilagoditi ulaganje (promjene uključuju izmjenu igrača, ozlijeđene

igrače i slične faktore koji utječu na jačinu ili oslabljenost momčadi). Sljedećih 12 stupaca predstavlja 12 kola ulaganja te uložene iznose izražene u Eurima. Polja označena zelenom bojom su dobitna kola. Također, iz tablice se može vidjeti da se u najrizičnije klubove nije počelo ulagati od 1. kola, već od onog koji je označen odgovarajućom bojom. Razlog tome je strategija ulaganja u 12 kola, budući da je za određene klubove procijenjeno neprekidno razdoblje neriješenih utakmica i do 16 kola počelo se ulagati kasnije kako bi se smanjio rizik od odustajanja zbog nedostatka financijskih sredstava ili smanjio gubitak. Iako, prema podacima statistike, svaki klub bi u najviše 20 kola trebao odigrati neriješenu utakmicu pa se tako, primjerice, u najrizičniji klub počelo ulagati od 6. kola da bi se do 20. kola moglo izdržati, a da se pri tom ne prelazi broj planiranih 12 kola (kada bi dobitak bio tek u 20. kolu, ulagač bi morao ulagati 14 kola što je procijenjeno prihvatljivim). U slučaju da je u prvih 5 kola odigrana neriješena utakmica, tada se uopće ne bi ulagalo u navedeni klub. Isti razlozi odgode ulaganja su i za ostale klubove, ali zbog nižeg stupnja rizika bilo je moguće ulagati u ranijim kolima. Klubovi označeni zvjezdicom pokazali su dobru priliku sa svojim promjenama pa je iz tog razloga u njih ulagano više puta, odnosno svih 12 kola. Posljednji stupac „Ulog“ prikazuje ukupan iznos uloga po klubu. Zbroj svih iznosa je 266,46 Eura što je ujedno i ukupan iznos ulaganja na kraju 12. kola.

Tablica 13. Rezultat tehnike ulaganja u kategoriji neriješenih utakmica

Bundesliga II / Njemačka 2. liga	Ulog	Dobitak	Zarada
<i>Fc Cologne</i>	5,16	9,21	4,05
<i>Dynamo Dresden</i>	38,98	58,73	19,75
<i>Duisburg</i>	5,16	8,70	3,54
<i>FC Heidenheim</i>	26,30	36,70	10,40
<i>Holstein Kiel</i>	1,00	3,40	2,40
<i>Ingolstadt</i>	1,00	3,40	2,40
<i>Bochum</i>	9,26	14,35	5,09
<i>Union Berlin*</i>	13,36	29,78	16,42
<i>Greuther Fuerth</i>	2,60	5,60	3,00
<i>Erzgebirge Aue</i>	2,60	5,60	3,00
<i>Sandhausen</i>	9,26	13,53	4,27
<i>St. Pauli</i>	69,92	93,94	24,02
<i>Arminia Bielefeld*</i>	50,24	81,09	30,85
<i>Darmstadt*</i>	31,62	52,40	20,78
UKUPNO	266,46	416,43	149,97

Izvor: Izrada autorice

Tablica 13 veže se uz Tablicu 12, a prikazuje ukupne iznose uloga po klubu, ukupni dobitak po klubu i ukupnu zaradu po klubu te u konačnici ukupni zbroj svih uloga, dobitaka i zarade na kraju 12. kola. Ukupan zbroj uloga na 14 klubova, unutar 12 kola, iznosi 266,46 Eura, ukupni dobitci iznose 416,43 Eura te konačna zarada 149,97 Eura. Na temelju tablice može se zaključiti da je postignut cilj, jer su za svaki odabrani klub ostvareni dobitak i zarada unutar postavljenog vremenskog ograničenja. Tehnika ulaganja i za drugu kategoriju, ulaganje na neriješene utakmice, pokazala se kao dobitna i učinkovita.

Na samom kraju ovog poglavlja može se zaključiti da su pretpostavke postavljenih tehnika potvrđene te da se ovaj način može smatrati uspješnom tehnikom ulaganja. Ovim radom nastojala se potvrditi glavna hipoteza da preuzimanje velikih rizika nije nužno za uspješno ulaganje na financijskim tržištima, već da je moguće izraditi model strategija kojima se mogu znatno smanjiti rizici te uz minimalne rizike ostvarivati dobit. Kroz rezultate analize i testiranja tehnika i strategija ulaganja, može se zaključiti da je glavna hipoteza potvrđena.

Bitno je naglasiti kako se niti jedna tehnika i strategija ulaganja ne mogu smatrati potpuno sigurne, jer uvijek postoje čimbenici koji mogu negativno utjecati na implementaciju postavljenog plana te rizici koji se ne mogu predvidjeti ili na koje se ne može utjecati. Ulaganje na financijskim tržištima nije za svakoga. Treba biti na oprezu, razborito promišljati i držati se postavljenih planova bez obzira na trenutnu situaciju na tržištu. Vrlo je važno staviti veliku pozornost na samokontrolu te napomenuti da su kvalitetna priprema, organizacija i plan važan čimbenik uspjeha. Predstavljena tehnika ulaganja testirana je na primjeru kladionice, ali pretpostavka je da bi smjernica ovog načina ulaganja bila jednako učinkovita i na području ulaganja u dionice i druge vrijednosne papire, kao i ostale instrumente na financijskim tržištima. Ovaj rad može biti temelj i ostavlja prostor za daljnja testiranja i istraživanja.

4. ZAKLJUČAK

Tržišta su mjesto na kojem se susreću ponuda i potražnja, može se reći da ne postoji obrtaj novca ili bilo koje druge vrijednosti bez tržišta. Želja za bržim i jednostavnijim trgovanjem poticala je i inzistirala na razvoju različitih vrsta tržišta. Kroz povijest, tržišta su mijenjala oblike, sredstva i instrumente trgovanja, širila mogućnosti i područja trgovanja. Međutim, iako se tržišta kroz vrijeme konstantno mijenjaju i teže sve većem napretku, svakom vremenu je zajedničko da je istraživanje i poznavanje tržišta potrebno za uspješno poslovanje. Danas je najpoznatije i najtraženije sredstvo plaćanja novac. Svaka osoba koja obavlja neku djelatnost ili posao, obavlja je kako bi zaradila novac. Novac se također mijenjao kroz povijest, ali ono što je nepromjenjivo, to je da novac i kroz kratke vremenske razmake gubi na vrijednosti ukoliko se ne „kreće“. Stoga se pretpostavlja da je i iz tih razloga formirano financijsko tržište.

Financijsko tržište je tržište bez nazočnosti robe i bez izravnog kontakta kupaca i prodavača. Tržište može imati fizičku burzu za trgovanje ili može postojati samo u virtualnom prostoru, ali u oba slučaja postoje pravila postupanja kojih se sudionici na tržištu moraju pridržavati. Financijsko tržište je ono tržište na kojem se trguje financijskim instrumentima. Ti instrumenti mogu biti dionice, valute, obveznice, zlato i slično. Ovo tržište, baš poput svakog drugog, bazirano je na principu ponude i potražnje: ako je dionica tražena, njena cijena raste, jer postoji mnogo kupaca na tržištu. Ako cijena dionice pada, postoji više prodavača nego kupaca. Poduzeća, ali i pojedinci koji imaju dovoljno novca suočavaju se s problemima gubitka vrijednosti novca kroz vrijeme. Novac je podložan krađi, uništavanju, a štednja, odnosno uštedevine kroz vremenski period gube na vrijednosti. Iskustva su pokazala kako štednja i čuvanje novca u nekoj instituciji ili na privatnim mjestima sigurno neće imati istu vrijednost danas, u odnosu na neko buduće razdoblje. Zbog navedenih problema mnogi se poduzetnici i pojedinci odlučuju na ulaganja na financijskim tržištima, s jedne strane zbog očuvanja vrijednosti novca, a s druge zbog ostvarivanja profita. Tko ne investira svoj novac neće ga izgubiti, ali sigurno će taj novac izgubiti na vrijednosti.

Na financijskom tržištu razlikujemo trgovanje i investiranje. Investitori su poduzeća i ljudi koji investiraju svoj novac zbog profita i očuvanja realne vrijednosti, za razliku od trgovaca, poduzeća i ljudi, koji sa svojim novcem trguju na tržištima i burzama zbog

promjene cijena vrijednosnih papira ili dividende. Trgovci stalno prate tržište, jer neprestano kupuju i prodaju, dok investitori manje prate promjene na tržištu. Kad nastane neki problem na tržištu investitori budu jače pogođeni. Na financijskim tržištima mogu se prepoznati dvije vrste sudionika: kupci na financijskom tržištu i prodavatelji na financijskom tržištu. Kupci su oni, kao što i sam naziv govori, oni koji kupuju na tržištu. Svaki kupac kupuje financijski instrument u nadi da će ga prodati za više od cijene koju je platio. Istovremeno, prodavač je osoba ili entitet koji prodaje financijski instrument, jer vjeruje da će cijena ići prema dolje. Kao najvažnija financijska tržišta mogu se izdvojiti sljedeća: *Forex* ili devizna tržišta – strano tržište valuta, tržišta kapitala – npr. tržišta dionica i obveznica, tržišta derivata – npr. tržište ugovora za razliku, tržište sirovina – npr. zlato, srebro ili nafta, tržišta novca – npr. kratkoročni dug, tržište kriptovaluta – Bitcoin i Altcoinovi, tržište hipoteka – dugoročni zajmovi te tržište osiguranja. Zbog prirode instrumenata kojima se trguje na određenom tržištu, ona mogu biti dugoročna, kratkoročna ili spoj te dvije vrste.

Stanje tržišta u trenutku izrade ovog rada, u vrijeme pandemije koronavirusa, osim zdravstvenih i društvenih aspekata, novonastala situacija negativno je utjecala na domaće, ali i na svjetska financijska tržišta. Uvedene mjere za sprječavanje širenja virusa, poput ograničavanja radnog vremena, socijalne distance i kretanja te propisane izolacije, svakako su utjecale na značajno usporavanje gospodarstva u kratkom roku. U okolnostima kad su kretanje i fizički kontakti ograničeni, ekonomija je suočena s problemima i na strani ponude i na strani potražnje. Osim stanja s koronavirusom, bitno je spomenuti kako se na razini Europske unije vode rasprave o primjerenom postupanju u vezi s temom kriptovaluta. U obzir se uzimaju propisi koji reguliraju financijsko tržište, zaštitu potrošača, platni promet, sprječavanje pranja novca, financiranja terorizma i slično, ali trenutno ne postoje jedinstveno primjenjiva i standardiziranja pravila vezana uz kriptovalute i povezanu tehnologiju. U posljednje vrijeme se intenzivnije upozorava o rizicima ulaganja u kriptovalute, od strane institucija i banaka Europske unije, ali i od strane Hrvatske narodne banke.

U sklopu rada provedeno je istraživanje putem anketnog upitnika u kojem se saznalo koliko su ljudi zainteresirani i upoznati s ulaganjima na financijskom tržištu. Upitniku je pristupio 161 ispitanik od kojih je 95 ženskih te 66 muških osoba. Anketom je potvrđeno da 104 ispitanika ili 65% ukupnih ispitanika nikada nije ulagalo na financijskom tržištu. Zatim, 99

ispitanika ili 62% nije zainteresirano za ulaganje na financijskim tržištima, dok se 61 osoba, odnosno 38% svih ispitanika izjasnilo da ne poznaje financijsko tržište i da se nikada nisu bavili time. Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti da šira javnost, u većini, nije upoznata s definicijom financijskih tržišta, poslovanjem te načinom i područjima ulaganja, čime je potvrđena i prihvaćena druga hipoteza ovog rada. Anketom su dobiveni i rezultati o području i instrumentima ulaganja ispitanika. Može se zaključiti da ispitanici na financijskom tržištu najviše ulažu u dionice i zlato, a potom i ostale financijske instrumente kao što su kriptovalute, *forex* tržište, obveznice te najmanje u investicijske fondove i osiguranja. Ispitanici su naveli kao područja ulaganja i kladionicu, štednje i loto. Mogu li se neki od navedenih područja ulaganja smatrati financijskim tržištem, ostavljeno je kao mogućnost za daljnja istraživanja.

Unutar ankete saznalo se da 55%, odnosno 88 ispitanika kladionicu ne smatra dijelom financijskog tržišta, dok 45%, odnosno 73 ispitanika istu smatra dijelom financijskog tržišta. Također, 36 ispitanika, odnosno 22% razvija strategiju prije ulaganja, dok 83 ispitanika ili 52% nikada ne razvija i nema strategiju ulaganja. Samokontrolu na financijskom tržištu 111 ispitanika, odnosno 69% ocijenilo je kao izuzetno važnom, dok 7 ispitanika, što čini 4% ukupnih ispitanika samokontrolu ne smatra važnom. Također, većina ispitanika, njih 125, smatra kako imaju visoku razinu samokontrole. Najveći broj ispitanika smatra ulaganje na financijskom tržištu izvorom dodatne zarade i to 91 ispitanik ili 56%, dok 41 ispitanik odnosno 26% smatra da je ulaganje na financijskom tržištu gubljenje vremena i financijskih sredstava. Potrebno je uzeti u obzir i određena ograničenja ovog istraživanja. Prvo ograničenje odnosi se na uzorak istraživanja. U anketi je sudjelovao 161 ispitanik što se u potpunosti ne može smatrati reprezentativnim uzorkom te se ne mogu izvesti konačni zaključci, ali rezultati ovog istraživanja mogu biti temelj za daljnja istraživanja. Drugo ograničenje može se povezati s nedostatkom prethodnih istraživanja s kojima bi se rezultati ovog istraživanja mogli uspoređivati.

Posljednji dio rada je analiza i testiranje tehnike ulaganja na primjeru kladionice. Kod ulaganja je vrlo bitno razraditi plan ulaska u poziciju, odrediti vrijeme trajanja pozicije te na kraju izlaska iz pozicije. Ulagači se trebaju pridržavati postavljenih planova kako bi bili uspješni na tržištu. Dakle, bitno je postaviti horizont ulaganja, što bi značilo da je potrebno donijeti odluku o tome kada se želi ulagati, a kada stati. Neposredno prije ulaska na tržište

potrebno je proučiti i istražiti tržište, načine i principe poslovanja, procedure i pravila. Nakon upoznavanja definicija i instrumenata trgovanja te načina i mogućnosti kojima se može trgovati i investirati, najpoželjnije je specijalizirati se za određeno područje. U tom smislu može se govoriti o čimbenicima uspjeha. Dakle, bitnim čimbenicima uspješnog ulaganja mogu se smatrati poznavanje tržišta na koje se ulazi i specijalizacija u određenom području, ovim čimbenicima se pridružuju još samokontrola te razumijevanje i svjesnost rizika na tržištu. S druge strane, čimbenici neuspjeha su nepridržavanje postavljenog plana, sujeta ili ego i emocije.

Rad je fokusiran na pronalazak, predstavljanje i testiranje uspješne tehnike ulaganja na primjeru kladionice. Odlučeno je razviti strategiju ulaganja na klađenje u nogometne klubove i to u kategorijama 2-3 gola po utakmici za odabranu Englesku ligu te na neriješene utakmice njemačke druge lige. Bitno je napomenuti da se temelj predstavljene tehnike ulaganja može primijeniti u bilo kojem segmentu ulaganja. Ideja uspješnog ulaganja testirana je na primjeru kladionice kao najslabijem području ulaganja na financijskom tržištu, ali s mogućnošću znatno manje visine uloga. Da bi se kreirala kvalitetna tehnika ulaganja, najprije su se postavili prihvatljivi modeli ulaganja, a zatim su se analizirali statistički podaci jedne i druge odabrane kategorije. U konačnici se tehnika testirala na primjerima kroz 3 mjeseca ulaganja u odabrane lige. Tehnika i strategije ulaganja su se u oba primjera pokazale kao učinkovite i uspješne. Svakim ulogom ostvarila se konačna zarada i to unutar svih unaprijed postavljenih vremenskih i financijskih ograničenja. Temeljem dobivenih rezultata prihvaćena je i potvrđena glavna hipoteza, preuzimanje velikih rizika nije nužno za uspješno ulaganje na financijskim tržištima, već je moguće izraditi model strategija kojima se mogu znatno smanjiti rizici te uz minimalne rizike ostvarivati dobit.

Bitno je naglasiti kako se niti jedna tehnika i strategija ulaganja ne mogu smatrati potpuno sigurne, jer uvijek postoje čimbenici koji mogu negativno utjecati na implementaciju postavljenog plana te rizici koji se ne mogu predvidjeti ili na koje se ne može utjecati. Također, ulaganje na financijskim tržištima nije za svakoga. Treba biti na oprezu, razborito promišljati i držati se postavljenih planova bez obzira na trenutnu situaciju na tržištu. Vrlo je važno staviti veliku pozornost na samokontrolu te napomenuti da su kvalitetna priprema, organizacija i plan važan čimbenik uspjeha.

Predstavljena tehnika ulaganja testirana je na primjeru kladionice, ali pretpostavka je da bi smjernica ovog načina ulaganja bila jednako učinkovita i na području ulaganja u dionice i druge vrijednosne papire, kao i ostale instrumente na financijskim tržištima. Ovaj rad može biti temelj i ostavlja prostor za daljnja testiranja i istraživanja.

LITERATURA

KNJIGE

- 1) Buljan, I., Poslovne financije, Međimursko veleučilište Čakovec, Čakovec, 2014., 8.
- 2) Buterin, V., Plenča, J., Buterin, D., Analiza mogućnosti pariteta eura i dolara, Praktični menadžment, Vol. 6 (2015.), No. 1, 12-29
- 3) Čustović, E., Tomljanović, M., Forex Učimo i zarađujemo, Admiral Ulaganja d.o.o., Zagreb, 2008., 15.
- 4) Klačmer, Čalopa, M., Cingula, M., Financijske institucije i tržište kapitala, Fakultet organizacije i informatike Varaždin, Varaždin, 2009., 56.
- 5) Olgić Draženović, B., Buterin, V., Buterin, D., Strukturne reforme zemalja CEE-a u tranzicijskom razdoblju – pouke i zaključci, Zbornik Veleučilišta u Rijeci, Vol. 6 (2018), No. 1, 127-142
- 6) Rafaj, J., Tržište osiguranja, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, Zagreb, 2009., 10.
- 7) Sajter, D., Financijska analiza kriptovaluta u odnosu na standardne financijske instrumente, Financije – teorija i suvremena pitanja, Ekonomski fakultet u Osijeku, 2018., 4. – 5.
- 8) Šarlija, V., Buterin, V. i Buterin, D. (2020). Utjecaj sezonskih oscilacija na kretanje cijene dionica u sektoru turizma. Zbornik Veleučilišta u Rijeci, 8 (1), 283-293. <https://doi.org/10.31784/zvr.8.1.19>
- 9) Vidučić, Lj., Financijski menadžment, Računovodstvo, revizija i financije, Zagreb, 2008., 417. – 440.
- 10) Williams, L., *Long-Term Secrets to Short-Term Trading*, Wiley, 2. izdanje, Hoboken, 2011., 70.

JEDINICE S INTERNETA

- 1) Admiral Markets, <https://admiralmarkets.com.hr>, 13.04.2020.
- 2) Capital.com, Financijsko tržište, <https://capital.com/hr>, 15.04.2020.

- 3) Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga,
<https://www.hanfa.hr>, 15.04.2020.
- 4) Blašković, A., Cvitanić: Financijski derivati mogu biti korisni za nelikvidna tržišta, Poslovni, 2009.,
<https://www.poslovni.hr/trzista/cvitanic-financijski-derivati-mogu-biti-korisni-za-nelikvidna-trzista-105870>, 16.04.2020.
- 5) Dubček, G., Sirovine i njihova uloga u portfelju, Inter Capital asset management, 2018.,
<https://www.icam.hr/hr>, 16.04.2020.
- 6) Moj Bankar, Hipoteka,
<https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/H/Hipoteka>, 21.04.2020.
- 7) Bank of England, *The Economics of Digital Currencies*, Quarterly Bulletin, 2014., 1. – 11.,
www.bankofengland.co.uk/publication/Documents/quarterlybulletin/qb14q3digitalcurrenciesbitcoin2.pdf, 01.06.2020
- 8) Olgić Draženović, B., Uloga i utjecaj institucionalnih investitora na razvoj tržišta kapitala odabranih tranzicijskih zemalja i Republike Hrvatske, Rijeka, 2012., 18.-19.
<https://repository.efri.uniri.hr/islandora/object/efri%3A34/datastream/PDF/view>,
02.06.2020

POPIS GRAFIKONA

Naslov	Stranica
1. Sudjelovanje ispitanika na financijskim tržištima	26
2. Područja ulaganja ispitanika	27
3. Stav ispitanika prema kladionici u odnosu na financijsko tržište	29
4. Razvoj strategije prije ulaganja	31
5. Samokontrola sudionika na financijskom tržištu	33
6. Procjena vlastite samokontrole	33
7. Uspješnost ulaganja	35
8. Visina ulaganja u odnosu na povrat uložениh financijskih sredstava	36
9. Solidarnost ulagača prema javnosti i drugim ulagačima	37
10. Preuzimanje rizika ulaganja	38
11. Zadovoljstvo dosadašnjeg načina ulaganja	38

POPIS TABLICA

Naslov	Stranica
1. Odnos ispitanika prema istraživanju financijskih tržišta	28
2. Odnos ispitanika s obzirom na poznavanje financijskog tržišta	28
3. Učestalost ulaganja na financijskom tržištu	30
4. Ispitanici u odnosu na strategiju ulaganja	32
5. Razlozi ulaganja na financijskom tržištu	34
6. Model ulaganja	44
7. Statistička razrada odabranog modela ulaganja	45
8. Primjena tehnike ulaganja u kategoriji 2 – 3 gola po utakmici	48
9. Rezultat tehnike ulaganja u kategoriji 2 – 3 gola po utakmici	49
10. Model ulaganja prilagođen kategoriji neriješenih utakmica	50
11. Podjela klubova prema riziku	52
12. Primjena tehnike ulaganja u kategoriji neriješenih utakmica	53
13. Rezultat tehnike ulaganja u kategoriji neriješenih utakmica	54

POPIS PRILOGA

Prilog 1.: Anketni upitnik

Ulaganja na financijskim tržištima

Poštovani/poštovana,

Ovaj upitnik upućen je prošlim, sadašnjim i potencijalnim ulagačima na financijskim tržištima. Istraživanje se provodi u svrhu Specijalističkog završnog rada.

Anketa je anonimna te Vas molim da odvojite par minuta i popunite ovaj upitnik.

Hvala!

* Required

1. 1. Bavite li se ili Ste se bavili ulaganjem na financijskim tržištima? *

Mark only one oval.

- Da, još uvijek aktivno ulažem
- Da, ulažem ponekad
- Nekad jesam, ali više ne ulažem
- Ne, nikada nisam ulagao/la na financijskom tržištu

2. 2. Ulagao/la sam ili i dalje ulažem u: (mogućnost odabira više odgovora) *

Check all that apply.

- Dionice
- Obveznice
- Kriptovalute
- Forex tržište
- Zlato

Other: _____

3. 3. Označite tvrdnju koja Vas najbolje opisuje: *

Mark only one oval.

- Redovito istražujem područja ulaganja, jer je poznavanje tržišta ključ uspjeha
- Prije prvog uloga proučio/la sam osnovne informacije, ostalo ću steć iskustvom
- Stječem znanja i poznavanje tržišta isključivo kroz iskustvo ulaganja
- Nisam zainteresiran/a za financijska ulaganja

4. 4. Ulaganja na financijskom tržištu poznajem: *

Mark only one oval.

- Ne poznajem, nikada se nisam bavio/la time
- Razumijem što je financijsko tržište, ali ne ulažem
- Smatram da dobro poznajem financijsko tržište
- Jako dobro poznajem i razumijem financijsko tržište

5. 5. Smatrate li kladionicu dijelom financijskog tržišta? *

Mark only one oval.

- Da
- Ne

6. 6. Koliko često ulažete na financijskim tržištima, uključujući i kladionicu? *

Mark only one oval.

- Nikada
- Jednom tjedno
- 2 - 3 puta tjedno
- Više od 3 puta tjedno
- Jednom mjesečno
- Nekoliko puta godišnje

7. 7. Imate li razvijenu strategiju prije ulaganja? *

Mark only one oval.

- Da
- Ne
- Najčešće imam
- Najčešće nemam

8. 8. Svoju strategiju ulaganja opisao/la bih: *

Mark only one oval.

- Jako dobro se kontroliram, podižem ciljanu dobit ili odustajem točno prema unaprijed postavljenom vremenskom planu
- Ponekad postavljam planove i ciljeve kojih se držim
- Često mijenjam vremenske planove, visinu uloga i sl.
- Ne razmišljam o tome, ne razvijam strategije, ne postavljam planove i ciljeve
- Other: _____

9. 9. Samokontrola (disciplina) na financijskim tržištima je: *

Mark only one oval.

- Izuzetno važna
- Važna
- Ne smatram važnom

10. 10. Ocijenite svoju samokontrolu (disciplinu) ocjenom od 1 do 5, gdje 1 predstavlja najnižu ocjenu, a 5 najvišu *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

11. 11. Financijska tržišta vidite kao: (mogućnost odabira više odgovora) *

Check all that apply.

- Dobrom prilikom za dodatnu zaradu
- Očuvanje vrijednosti novca
- Primarni (glavni) izvor zarade
- Zabava i adrenalin
- Gubljenje vremena i financijskih sredstava

12. 12. Koliko su Vaša ulaganja uspješna/dobitna? *

Mark only one oval.

- Uvijek izgubim uložena financijska sredstva
- Najčešće gubim
- Najčešće dobivam
- Gotovo uvijek ostvarujem dobit
- Nije primjenjivo, ne ulažem

13. 13. Iznosi Vaših mjesečnih ulaganja su ili su bila: *

Mark only one oval.

- 1-100 kuna
- 101-500 kuna
- 501-1.000 kuna
- 1.001-5.000 kuna
- 5.001-10.000 kuna
- više od 10.000 kuna
- Nikada nisam uložio/la na financijskom tržištu

14. 14. Iznos Vaše mjesečne dobiti od ulaganja najčešće je ili je bila: *

Mark only one oval.

- 1-100 kuna
- 101-500 kuna
- 501-1.000 kuna
- 1.001-5.000 kuna
- 5.001-10.000 kuna
- više od 10.000 kuna
- Nikada nisam ostvario/la dobit

15. 15. Kada biste pronašli tehniku (strategiju) uspješnog ulaganja biste li to rekli i drugima? *

Mark only one oval.

- Da, želim da i drugi ostvaruju zaradu
- Da, ali samo određenim ljudima
- Ne, smatram da bi svatko sam trebao razvijati i pronaći svoju strategiju

16. 16. Označite tvrdnju s kojom se najviše slažete *

Mark only one oval.

- Bolje je ostvarivati manju, ali sigurnu dobit
- Bolje je preuzeti rizik i očekivati veću dobit
- Bolje je ne ulagati na financijskim tržištima

17. 17. U svom dosadašnjem načinu ulaganja: *

Mark only one oval.

- Promijenio/la bih neke postupke
- Zadovoljan/zadovoljna sam, ne bih ništa mijenjao/la
- Do sada još nikada nisam ulagao/la

18. 18. Ukratko napišite svoj komentar, mišljenje, savjet i sl. koji smatrate bitnim, a tiče se ulaganja novca

19. 19. Vaša mjesečna primanja su: *

Mark only one oval.

- 0-3.000 kuna
- 3.001-5.000 kuna
- 5.001-7.000 kuna
- 7.001-10.000 kuna
- više od 10.000 kuna

20. 20. Vaša dob je: *

Mark only one oval.

- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-60
- 61 i više godina

21. 21. Spol: *

Mark only one oval.

- Ženski
- Muški

22. 22. Vaše obrazovanje je: *

Mark only one oval.

- Osnovnoškolsko
- Srednješkolosko
- Visoko obrazovanje